

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vzdělávání skautských vedoucích

Scout leader education

Natálie Stejskalová

Vedoucí práce: Mgr. Zbyněk Zicha, Ph.D.

Studijní program: Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: B ZSV-ČJ

2024

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Vzdělávání skautských vedoucích potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2024

Rád bych poděkovala Mgr. Zbyňku Zichovi, PhD, za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vzděláváním budoucích skautských vedoucích. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce informuje o obecné metodě vzdělávání ve skautingu a skautském vzdělávacím systému, včetně aktuálně dostupných vzdělávacích kurzů. Praktická část poskytuje vhled do plánování a následné realizace konkrétního vzdělávacího kurzu pro budoucí rádce družiny.

KLÍČOVÁ SLOVA

Skauting, vzdělávání, sebevzdělávání, skautský vedoucí, pedagogika volného času

ABSTRACT

This thesis deals with the education of future scout leaders. The work is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part of the work informs about the general method of education in scouting and the scout education system, including currently available educational courses. The practical part provides insight into the planning and subsequent implementation of a specific educational course for the future patrol leaders of a scout group.

KEYWORDS

Scouting, education, self-education, scout leader, pedagogics of leisure

Obsah

Úvod	8
UVEDENÍ DO SKAUTINGU A SKAUTSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	10
1 Skauting.....	10
1.1 Historie světového skautingu.....	10
1.2 Historie českého skautingu.....	13
1.2.1 Počátky českého skautingu.....	13
1.2.2 Český skauting v dobách světových válek	14
1.2.3 Poválečný skauting.....	17
1.2.4 Český skauting v letech 1948–1967	18
1.2.5 Český skauting v letech 1968–1971	19
1.2.6 Český skauting v letech 1971–1989	19
1.3 Současný český skauting	20
1.4 Organizační struktura Junáka	20
1.5 Členové Junáka.....	21
1.5.1 Věkové kategorie Junáka.....	21
1.6 Základní principy skautingu	24
1.7 Skautská výchovná metoda	25
1.7.1 Skautský slib a skautské zákony.....	25
1.7.2 Družina	27
1.7.3 Symbolický rámec	27
1.7.4 Dospělí průvodci.....	27
1.7.5 Příroda	27
1.7.6 Učení se vlastní zkušeností.....	28
1.7.7 Program osobního růstu.....	28

1.8	Skautský kompetenční model.....	29
1.9	Nástroje skautské výchovy	29
1.9.1	Stezky	30
1.9.2	Odborky	31
1.9.3	Časopisy.....	31
1.9.4	Skautské závody	32
2	Vzdělávací systém Junáka	34
2.1	Kvalifikační vzdělávání.....	34
2.1.1	Čekatelská zkouška (ČZ).....	35
2.1.2	Vůdcovská zkouška (VZ)	35
2.1.3	Zkouška pro vedení klubu dospělých (ZVKD)	36
2.1.4	Činovnícké kvalifikace pro vodáckou činnost.....	37
2.1.5	Zkouška vodáckého minima (ZVM)	37
2.1.6	Kapitánská zkouška (KZ)	37
2.1.7	Organizační zkouška (OZ) a Hospodářská zkouška (HZ).....	38
2.1.8	Střediskové minimum (SM)	38
2.1.9	Odborná činovnícká kvalifikace (OČK)	39
2.1.10	Instruktorská kvalifikace (IK)	40
2.2	Nekvalifikační vzdělávání	41
2.2.1	Lesní kurz (LK) a Lesní škola (LŠ).....	41
2.2.2	Celostátní vzdělávací akce.....	42
2.2.3	Rádcovské kurzy.....	45
2.3	Metodické materiály pro vzdělávání	48
2.4	Stručná historie vývoje vzdělání od počátku hnutí do současnosti	49
	PŘEDSTAVENÍ RÁDCOVSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	51

3	Rádcovský kurz Survivor	51
3.1	Náplň rádcovských kurzů dle dostupných metodických materiálů	51
3.2	Plánování kurzu	53
3.3	Realizace kurzu.....	56
3.4	Reflexe a zakončení kurzu.....	59
3.5	Výsledné zhodnocení kurzu.....	61
	Závěr.....	63
	Seznam použitých informačních zdrojů	65

Úvod

Skauting představuje největší volnočasové hnutí pro děti a mládež v České republice, které se dlouhodobě věnuje všestrannému rozvoji a výchově dětí a mládeže k aktivnímu občanství v souladu se základními skautskými hodnotami a principy. Mimo kategorii dětí a mládeže se věnuje i dlouhodobému rozvoji a vzdělávání v oblasti dospělých.

Po roce 1989 vznikl v rámci organizace Junák – český skaut, z. s. propracovaný vzdělávací systém, který je neustále aktualizován dle nejnovějších poznatků z oboru pedagogiky a psychologie. Autorka práce je členkou této organizace a její dlouhodobý zájem tkví především v oblasti koncepce vzdělávacího systému Junáka.

Cílem této práce je představení skautského hnutí a organizace Junák – český skaut, z. s., zpracování stručné historie skauting, představení vzdělávacího systému v rámci skautské organizace, jeho myšlenkových základů a základních principů, použité výchovné metody, kompetenčního modelu a jeho adaptace pro jednotlivé věkové kategorie. Dále pak zpracování přehledu metodických materiálů a odborných kurzů a s využitím těchto teoretických poznatků a materiálů příprava a realizace vzdělávacího kurzu pro děti věkové kategorie 8. a 9. třídy.

V první části se práce věnuje historií světového skautingu, ideovým základům, na kterých byla založena jeho činnost, vzniku českého skautského hnutí a jeho historií v Česku (a předchozích státních útvech) až po současný stav. Český Junák za více než sto let své existence přečkal obě světové války a během nacistických i komunistických represí fungoval v ilegalitě ve snaze obnovit svou činnost. To vše mělo vliv i na vývoj vzdělávacího systému a metodických materiálů v různých obdobích.

V práci je dále zpracován přehled organizační struktury Junáka a jeho ukotvení v právním řádu ČR, členění do věkových kategorií a přístup k jednotlivým kategoriím z hlediska vývojové psychologie, skautská výchovná metoda členěná do dílčích kategorií, příslušný kompetenční model a nástroje skautské výchovy.

Na tuto část poskytující základní vhled do fungování a myšlenkových základů organizace navazuje popis aktuálního vzdělávacího systému Junáka, výčet kvalifikačního a nekvalifikačního vzdělávání a dostupných metodických materiálů pro vzdělávání.

Praktická část práce spočívala v realizaci vzdělávacího kurzu s využitím podpůrných metodických materiálů, které jsou k dispozici v rámci tohoto vzdělávacího programu a poznatků nabytých během studia na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

UVEDENÍ DO SKAUTINGU A SKAUTSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

1 Skauting

1.1 Historie světového skautingu

První zmínky o skautingu jsou datovány na počátek 20. století. Hlavními představiteli byli Ernest Thompson Seton a Robert Baden-Powell. Oba muži se shodovali v ideji výchovy dětí a mládeže, na jejím konkrétním praktickém zpracování se však nemohli shodnout. I přesto se oba jejich pohledy staly klíčovými pro vývoj skautingu ve světě, tedy i v českých zemích (Nagy, 1999).

K prvotnímu vývoji skautingu neodmyslitelně patří hnutí Woodcraft Indians, založené Ernestem Thompsonem Setonem, americkým spisovatelem a ilustrátorem, roku 1902. Jeho posláním bylo vychovávat mladé chlapce ke správným zásadám, budovat jejich vztah k prospěšným životním hodnotám, učit je užitečné dovednosti a být jejich průvodcem pro získávání cenných zkušeností na jejich životní cestě. Setonovo hnutí již od prvotních let disponovalo svým symbolickým rámcem, tedy příběhem o mladých silných indiánech srocujících se do kmenů, sžívajících se s nespoutanou přírodou, zažívajících dohromady dobrodružství. Mimo jiné mělo hnutí i svůj zákoník a stanovy, kde v hlavní roli vystupovaly hodnoty laskavosti, cti, odvahy a vlastní individuality, přesný hierarchický řád a vlastní ceremonie spojené se společenskými rituály hnutí (Šantora, 2012).

Setonova kniha *Svitek březové kůry (1902)* se stala jakousi příručkou pro celé woodcraft hnutí a spolu s některými dalšími pasážemi z knihy *The Book of Woodcraft (1912)* byla u nás vydána Milošem Zapletalem roku 1970 jako *Knihy lesní moudrosti* (Šantora, 2012).

V roce 1906, tedy 4 roky od oficiálního založení Setonova *Woodcraft indians*, se v hotelu Savoy v Londýně Seton s Powellem sešli, aby si promluvili o svých idejích výchovy mladých. Předložené koncepty se lišily převážně tím, co nebo kdo, má být cílem této výchovy. Powellovi se nelíbila Setonova inspirace nespoutanými indiány, jeho záměrem bylo vychovávat mladé muže v odpovědné občany, kteří budou se ctí sloužit své vlasti (Nagy, 1999)

Přestože nakonec od Setona některé prvky woodcraftu převzal, rozhodl se tvořit skauting svou vlastní cestou. Antonín Benjamín Svojsík, zakladatel českého skautingu, jednou napsal: „*Těžko posoudit, kdo má o které odvětví skautingu větší zásluhy, zda Seton nebo Baden-Powell. Jisto jest, že ona romantičnost, poetičnost a láska k přírodě jsou především zásluhou Setonovou, kdežto pořádek, kázeň, organizace jsou zase dílem Baden-Powellovým*“ (Svojsík, 1991).

K výchově mládeže se Robert Baden-Powell poprvé dostal roku 1899 za své služby v britské armádě. Po vypuknutí války s Búry v Jižní Africe byl pověřen vedením asi dvou tisíc vojáků, dobrovolníků a místních domorodců (včetně dětí) a obranou Mafekingu. I přes značnou přesilu se jim díky jeho vedení podařilo 217 dní Búrům odolávat, než proběhlo vyložení britské armády a přísun dalších armádních posil. Na základě takového úspěchu byl po návratu do Anglie jmenován generálem. Baden-Powell reflektoval svou zkušenost s vedením mladých vojáků, po návratu dokonce pronesl: „*Chování chlapců patří mezi mé nejsilnější zážitky z těch těžkých měsíců*“ (Nosek-Windy, 2006). Velmi si uvědomoval vzrůst odpovědnosti svých svěřenců, jejich kázeň a ochotu nezklamat projevenou důvěru svého vůdce. Právě po této zkušenosti se rozhodl, že práce s mládeží je činností, které se chce ve svém životě dále věnovat (Nosek-Windy, 2006).

Ve vedení vojenské jednotky v Africe stihl Baden-Powell napsat *Aids to Scouting*, speciální příručku pro výcvik vojáků. K jeho překvapení po návratu zjistil, že je využívána nejen ve vojenské obci, ale i mezi obyčejnými chlapci pro jejich zábavu ve volném čase. Baden-Powell však nechtěl, aby si obyčejní chlapci osvojovali takové praktiky. Jejich posláním mělo být převážně to, stát se dobrými lidmi, odpovědnými občany a odhodlanými a ctnostnými obyvateli své země. Rozhodl se tedy, že po získání dalších zkušeností s vedením a výchovou mládeže, příručku přepracuje (Šantora, 2012).

Roku 1907 uspořádal první skautský stanový tábor, určený pouze pro chlapce, na ostrově Brownsea v jižní Anglii. Právě zde se zrodilo několik základních prvků, které skauti po celém světě využívají dodnes (Historie skautingu: cestou k pramenům, 1999).

O rok později Baden-Powell vydává novou příručku *Scouting for boys*. Kniha obsahovala nové výchovné záměry pro mládež, nový symbolický rámec skautingu a nové hry, které měly být příkladným prostředkem k naplnění vyšších výchovných cílů, se kterými

se pracuje. Oficiální představení knihy dne 24. 1. 1908 s sebou přineslo i založení první skautské organizace *Boy Scout*. Veřejnost přijala organizaci pozitivně, zanedlouho se skauti rozšířili po celé Anglii (Šantora, 2012). „*Začali nosit kroj, což upevnilo jejich pocit sounáležitosti, ochotně si podávali levou ruku a věděli, že jsou si navzájem bratry. Byli hrdí na to, že se zdraví zvláštním pozdravem, jehož symboliku znají jen oni...*“ (Šantora, 2012)

Skauting se šířil Anglií nezastavitelnou rychlostí, jen za první rok čítala organizace přes 100 000 členů a další se přidávali v britských koloniích v Irsku, Kanadě, Austrálii, Jižní Africe. Roku 1909 se skauting rozšířil do Chile, části Evropy (Dánska, Belgie, ...). Roku 1910 byla založena skautská organizace v USA a se skautingem začaly další evropské země (Nizozemsko, Řecko, Arménie, ...) (Šantora, 2012).

Do této doby byl skaut výhradně chlapeckou záležitostí, od roku 1910 se rozmohl i mezi dívkami. Průkopnicí dívčího skautingu se stala sestra Badena-Powella, Agnes Baden-Powellová. Přibližně o 2 roky později se zapojila také jeho žena, Olave Baden-Powellová. O pár let později se skauting stal dostupným nově také pro věkovou kategorii vlčat (7–11 let) a roverů (15–24 let) (Historie skautingu: cestou k pramenům, 1999).

Robert Baden-Powell nikdy ve své skautské činnosti neustal. Zabýval se psaním různých příruček (nejen pro skauty, ale i pro zmíněná vlčata, rovery i ostatní skautské vůdce) a pořádáním kurzů pro vedoucí skautů. Po 1. světové válce zorganizoval v Londýně celosvětový skautský sraz – Jamboree. Ten měl sloužit jako symbol přátelství, vzájemné spolupráce a tolerance pro současnou mládež. Sešlo se zde více než 8 tisíc skautů ze 34 zemí světa a při té příležitosti byl Baden-Powell jmenován náčelníkem skautů. Setkání dalo mimo jiné vzniknout podnětům pro pozdější založení světové skautské organizace. Skautské Jamboree se za dlouhá léta stalo tradiční celosvětovou skautskou akcí. Poslední Jamboree, na kterém se Baden-Powell objevil, se odehrálo v Holandsku v roce 1937. Zbytek života strávil se svou rodinou na své farmě v Keni. Jeho odkaz v podobě skautského hnutí však přetrvává dodnes po celém světě (Nagy, 1999).

1.2 Historie českého skautingu

1.2.1 Počátky českého skautingu

Zrod českého skautingu datujeme do druhého desetiletí 20. století. Jeho zakladatelem byl Antonín Benjamín Svojsík, nicméně ještě před Svojsíkem se objevili průkopníci, kteří se nechali skautskými aktivitami inspirovat a zalíbily se jim natolik, že je začlenili do tvorby programu pro děti a mládež. Jednalo se o Františka Hofmeistera a Jana Hořejšího. *„Zatímco v okolních zemích se skautingu chopili hlavně vojenští činitelé, pro český skauting je charakteristické, že u jeho kolébky stáli pedagogové“* (Šantora, 2012). K prvním informacím o skautingu se dostali skrze německý překlad Baden-Powellovy knihy *Scouting for boys, Das Pfadfinderbuch* (1909) (Šantora, 2012).

František Hofmeister se roku 1911 rozhodl pro založení první skautské kolonie u nás (v tehdejší Rakousku-Uhersku), v Rožmitále pod Třemšínem. Hofmeister znal kromě Baden-Powellova skautingu i Setonův Woodcraft a přizpůsobil tomu program kolonie. Náplní skautů zde bylo táboření, vaření v přírodě, stopování a hry v lese, měli dokonce i svůj kroj. S výchovnými metodami skautské výchovy však Hofmeister pracoval zřídka. Nemůžeme tedy mluvit o uceleném hnutí výchovného charakteru. Kolonie se dále nerozrůstala, Hofmeister byl za první světové války nucen narukovat a po ní již činnost nebyla obnovena (Šantora, 2012).

Jan Hořejší aplikoval od roku 1911 prvky skautingu při školních výletech se svými středoškolskými studenty. O letních prázdninách pak jezdili společně tábořit. Po dvouletém vedení mládeže založil se svým bývalým profesorem Bořivojem Mullerem sdružení skautů s názvem Psohlavci (Šantora, 2012).

Byl to však Antonín Benjamín Svojsík, kterému německý překlad Baden-Powellovy příručky nestačil, a tak 30. 6. 1911 (tehdy mu bylo 35 let) vyrazil do Anglie skauting poznat sám. Tuto cestu považujeme za kolébku českého skautingu (Šantora, 2012).

Když se Svojsík vrátil plný dojmů zpět domů, rozhodl se razantně pozměnit styl svého dosavadního života. Stal se zálesákem, s pomocí svých přátel si postavil březovou chatu, ve které nocoval a putoval po okolí. Mimo jiné také četl Baden-Powellovu příručku v originále a přemýšlel nad jejím využitím u nás. *„Svojsík ihned poznal, že tu nejde jen*

o rozšíření tělesné výchovy, ale o zcela nový, zásadní systém výchovy mládeže“ (Šantora, 2012). Rozhodl se proto (spolu se svým švagrem Adolfem Stránským) příručku přeložit do češtiny. Svojsík dokonce požádal Baden-Powella o souhlas s vydáním českého překladu knihy, avšak zdůraznil, že kniha bude obsahovat i jeho osobní úpravy, aby byla využitelnější pro naše prostředí. Do knihy tedy doplnil některé národní prvky a kladl větší důraz na přírodu a romantiku Setonova Woodcraftu (Šantora, 2012).

Další Svojsíkovy kroky vedly k založení své skautské družiny, aktivně se podílel na přípravě programu pro mládež, plánoval pravidelné schůzky, výlety a výpravy do přírody. Kromě skautování se snažil informovat osobnosti tehdejší společnosti (např. T. G. Masaryka, K. Kramáře, A. Jiráska atd.) o nové cestě výchovy dětí a mládeže a později pořádal informativní přednášky o skautingu pro pedagogy (Svoboda, 1994)

V květnu roku 1912 Svojsík vydává své *Základy junáctví*. Kniha měla přes 700 stran a přispělo do ní přes 30 osobností. Obsahovala pojednání, která sloužila k posílení slovanské a národní identity a také skautskou hymnu *Junácká*, která se poprvé veřejně objevila až zde. Kniha zmiňuje i E. T. Setona, který se v příručkách zahraničních skautů do té doby nevyskytoval (Nosek-Windy, 2006).

V létě roku 1912 proběhl pod vedením Svojsíka první skautský tábor. Se svými skauty tábořil poblíž vorlovské myslivny, kde to velmi dobře znal. Právě zde trávil svůj čas po příjezdu z Anglie. Skauti si pod Svojsíkovým vedením tábor sami postavili a strávili tam čtyři týdny (Historie skautingu: cestou k pramenům, 1999).

Další dva roky skauti neustále pokračovali ve své činnosti, oddíly přijímaly nové členy. Hlavní náplní dospělých vůdců se stala snaha osamostatnit se a stát se oficiální organizací. Tak se stalo v Praze dne 15. června 1914, oficiální organizace Junák – český skaut byla ustanovena a další nová etapa českého skautingu mohla začít (Šantora, 2012).

1.2.2 Český skauting v dobách světových válek

První světová válka byla pro české skautování velkou zkouškou. Na začátku války musela většina vůdců oddílů narukovat a pokud to bylo jen trochu možné, na jejich místa nastoupili mladší vedoucí. Ti však disponovali jen malými zkušenostmi. Některé oddíly dokonce kvůli nedostatku členů či vůdců zanikly (Svoboda, 1994).

Další problémy se dostavily záhy. Schůzky nebylo možné realizovat kvůli nedostatku volných kluboven, ve kterých by se skauti mohli scházet, v dostupných klubovnách byla zima kvůli chybějícímu uhlí na topení. Většina skautů se navíc ani nedokázala na schůzky dopravit, vlakové spoje byly zrušené nebo jezdily s velkým zpožděním. Schůzky, výlety a táboření nahradili skauti aktivní účastí na dobročinných projektech – pořádali charitativní sbírky či kulturní akce. Výtěžky z akcí putovaly na dobročinné účely (Šantora, 2012).

Pozitivním krokem bylo uskutečnění prvního dívčího tábora u Živohoště v létě roku 1915 pod vedením Vlasty Štěpánové. 1. dívčí skautský oddíl byl založen ihned po jeho ukončení. Oddíl přijal jméno Sasanky a vůdkyní se stala Vlasta Štěpánová (Historie skautingu: cestou k pramenům, 1999).

Po vzniku Československé republiky zavládlo nadšení a skauting získal pro svou činnost nový impuls. Skauti měli velký zájem organizaci upevnit, vznikly návrhy pro přetvoření spolku na Svaz skautských organizací Československé republiky. V květnu roku 1919 byl založen Svaz junáků-skautů Republiky československé (Šantora, 2012).

„V době, kdy se u nás formoval Svaz skautů, začaly z Londýna přicházet zvěsti o přípravách na založení mezinárodní organizace. Svojsík a jeho blízcí spolupracovníci se o dění za hranicemi živě zajímali, a také proto náš skauting nechyběl u zrodu světových organizací a na mezinárodní scéně zaujal i celkem významnou pozici“ (Šantora, 2012).

V létě roku 1920 se v Londýně československá delegace, kterou tvořilo 9 skautů, zúčastnila prvního světového Jamboree. O 2 roky později bylo na konferenci v Paříži založeno mezinárodní skautské ústředí. Mezi zakládajícími 34 členskými státy bylo Československo a obdobně tomu bylo i o 6 let později u založení světové asociace skautek (Šantora, 2012).

Československý skauting upevnil svou pozici ve světě i u nás a jeho členská základna se každým rokem zvětšovala. Ve 30. letech 20. století sdružoval Svaz skautů přes 30 000 členů a o pět let později to bylo již více než 58 000 (Šantora, 2012).

V první polovině 20. století vznikla v Československu další alternativní forma volnočasového vyžití, tramping. Trampování bylo inspirováno zejména americkým hnutím boy scoutů, avšak bylo odlišné v tom, že trampové se zaměřovali především na

samostatnost a dobrodružství v přírodě, zatímco skauti kladli důraz na organizované aktivity a výchovné hodnoty. Vztah mezi trampy a skauty byl tudíž složitý. Trampové se cítili svázáni striktními pravidly skautského hnutí, skauti považovali trampování za nedisciplinované. Obě skupiny však spojovala láska k přírodě a snaha o zdravý životní styl. Během zákazu skautské činnosti komunistickou stranou dokonce našli skauti v trampském hnutí zázemí, podobně tomu bylo i u Klubu českých turistů. Jediným rozdílem bylo, že turismus byl režimem aktivně podporován, zatímco tramping v tichosti tolerován (až na výjimky, např. Krvavý potlach). Tramping však nakonec v Československu získal své pevné místo a dodnes se mezi mládeží jedná o oblíbenou formu trávení volného času (Krško et al, 2019).

Před počátkem druhé světové války, roku 1938, se československý skauting pyšnil celkem 65 tisíci členy v několika věkových kategoriích. Většina skautských vůdců měla pro svou činnost dostatečné vzdělání, k dispozici měli také větší množství metodických příruček, které mohli využívat. Tvořený program mohl být o to kvalitnější. Organizační struktura Svazu se upevnila, díky dobré propagaci přicházeli noví členové, zvětšily se možnosti výjezdu do zahraničí na mezinárodní skautské akce či skromnější táboření (Šantora, 2012).

Situace se změnila na podzim roku 1938. V polovině září umírá vážně nemocný A. B. Svojsík, kterého na jeho poslední cestě vyprovodily tisíce skautů a skautek. Na konci září 1938 vstupují vojáci Wehrmachtu na území Československa a obsazují pohraničí. Veškerý majetek skautů je v pohraničí konfiskován nacistickým Německem pro hnutí Hitlerjugend (Šantora, 2012).

Svaz junáků-skautů a skautek RČS na mimořádném valném sjezdu ukončil v prosinci téhož roku svou činnost a zahájil integraci československého skautingu do nového spolku. Junák – ústředí junácké výchovy vzniká v lednu 1939 v Praze a díky politickým nátlakům je nucen provést změny. *„S cílem posílení branného charakteru Junáka nadále nestál v čele starosta, ale velitel. Místo demokratických principů byly zavedeny vojenské zásady nadřízenosti a podřízenosti. ... Jedním ze zásadních bodů bylo, že skautská výchova měla probíhat jen v křesťanském duchu, což z organizace automaticky vyřadilo hlavně skauty židovské národnosti“* (Šantora, 2012).

Obavy z budoucnosti se v organizaci šířily, nová nařízení se nesečkala s oblibou. Skautští vedoucí (v této době již nesměli být titulováni vůdci, poněvadž vůdce mohl být pouze jeden) se i po vypuknutí války snažili udržet organizaci v chodu. Veškeré naděje byly ztraceny nařízením o rozpuštění Junáka (téměř po 30 letech činnosti) vydaným K. H. Frankem 28. října 1940. Skautské oddíly buď přímo zanikly, nebo fungovaly v ilegalitě pod hlavičkou Sokola, dalších sportovních klubů, trampských osad, a především Klubu českých turistů. Ten během války fungoval pouze omezeně, po ní však opět obnovil svou činnost a začal znovu organizovat různé turistické akce a výpravy. Jeho členové se věnovali nejen turistice a horolezectví, ale také ochraně přírody a propagaci zdravého životního stylu. Podobně jako skauti, členové klubu dbali na výchovu mládeže a podporovali v ní zájem o přírodu a samostatnost. Oba spolky měly společný cíl, podporovat vztah k vlasti a národní hrdosti prostřednictvím kontaktu s přírodou. Jejich aktivity tak měly vliv na formování charakteru a hodnot mladých lidí v poválečném období (Svoboda, 1994).

Někteří skauti se dokonce zapojili do odbojové činnosti. Jedna z nejznámějších forem skautského odboje byla skautská zpravodajská činnost, kterou vykonávali členové odbojové skupiny Zbojník, pozdější Zpravodajské brigády. Skupina měla za úkol sbírat informace o konkrétním umístění německých jednotek a díky přísnému utajení nebyla nikdy odhalena (Skauting, 1995).

Další formou odboje byla pomoc s ilegálním přechodem ohrožených (vojáků, Židů, politiků, ...) přes hranice či obnovení činnosti Junáka (skrze Československé ústředí skautské výchovy Junák) roku 1941 v exilu v Londýně (Šantora, 2012).

Konec 2. světové války vřil do žil skautingu nový život. Všem skautům (asi 2500 členů), kteří se zúčastnili odboje či květnového povstání, bylo předáno vyznamenání Junácký kříž. Toto vyznamenání mělo 3 stupně. Skauti padlí v boji proti nacismu byli vyznamenáni in memoriam nejvyšším Zlatým křížem (Šantora, 2012).

1.2.3 Poválečný skauting

Skauting se opět těšil rozmachu. 200 000 skautů se sdružovalo do oddílů a středisek po celém Československu. Pro takové množství nových mladých bylo potřeba vyškolit

dostatečný počet dospělých vedoucích. První kurzy se konaly už v polovině června roku 1945. Poválečný stav dovoľoval kromě vzniku a dotisku nových metodických příruček i obnovu skautských časopisů. Příkladem je časopis Junák, jehož šéfredaktorem se stal Jaroslav Foglar, český spisovatel a skautský vůdce, časopis Slovenský junák, Činovník či Kapitánská pošta (Šantora, 2012).

1.2.4 Český skauting v letech 1948–1967

Po téměř 3 letech svobodné činnosti se únorem 1948 poměry v českém skautingu změnilly. V Československu se dostala k moci komunistická strana a její záměr byl jasný – *„nekompromisní omezení vlivu Junáka na československou mládež a následná likvidace skautské organizace“* (Šantora, 2012).

V důsledku těchto cílů byl Junák začleněn jako podřízená dětská organizace do Svazu československé mládeže, která byla určena pro členy ve věkovém rozmezí šesti až patnácti let. Členové starší patnácti let měli povinnost oficiálně vstoupit do Svazu mládeže a jejich oddíly tak zanikly. I přes toto nařízení však někteří dále pokračovali ve skautské činnosti v ilegalitě (Klíma, 2021).

1. ledna 1951 byla skautská činnost oficiálně pozastavena definitivně a nahrazena nově vzniklou Pionýrskou organizací Československé mládeže. Jakékoliv pokusy o obnovení skautingu byly komunistickou stranou okamžitě potlačeny. *„Ve vězení se ocitly stovky vůdců, vyšších činovníků i roverů. Několik skautů bylo popraveno, mnozí další zemřeli v krutých podmínkách pracovních lágrů. Nečíslně dalších bylo pronásledováno i mimosoudně, zejména různými postihy v jejich zaměstnání nebo propuštěním z práce“* (Šantora, 2012).

Situace na přelomu 50. a 60. let přinesla do světa skautingu novou naději lepších zítřků. Pionýrská organizace dle režimu nenaplnila očekávané cíle a bylo nutné přijít s novými výchovnými prostředky, které povedou ke správné výchově mládeže. V této době se tak vrací témata z původních prvků skautské výchovy a někteří z řad skautských činovníků opět navazují své kontakty s ostatními. V polovině 60. let již ve veřejné sféře volně vystupuje středisko Psohlavci, které sdružuje dvanáct pražských oddílů a také nová skupina činovníků pod vedením Miloše Miltnera, která se pokusila o oficiální obnovení

Junáka, prostřednictvím dopisu prezidentu republiky Antonínu Novotnému s návrhem o vytvoření alternativního pionýrského oddílu (pokusného oddílu Junáka) s prvky skautské výchovy (jejích metod, symboliky). Návrh byl dokonce ústředním výborem svazu československé mládeže schválen (Klíma, 2021).

Mezi další nové skupiny skautské mládeže se zařadili také Zálesák, Česká tábornická unie, Klub přátel Jaroslava Foglara, Klub trampů-londonovců či další turistické oddíly Československého svazu tělesné výchovy (Šantora, 2012).

A tak se počátkem roku 1968 zdálo, že obnově skautingu již nebude nic stát v cestě. 28. března 1968 organizace dokonce obnovuje svou činnost (Šantora, 2012).

1.2.5 Český skauting v letech 1968–1971

S příchodem normalizace se však poměry v tehdejší Československu změnilly. Metody skautské výchovy se staly opět nežádoucími a očekávaná obroda Junáka se tak neuskutečnila. Situace vyvrcholila v září roku 1970 ukončením činnosti českého Junáka (Šantora, 2012).

1.2.6 Český skauting v letech 1971–1989

Skautské oddíly se po oficiálním ukončení činnosti Junáka se situací vypořádávaly různě. Některé zanikly úplně, jiné přestoupily pod taktovku dostupných organizací mládeže (pionýr, turistické oddíly) či jinak zaměřených hnutí (Svaz pro ochranu přírody, Český svazu ochránců přírody), část oddílů se pokusila setrvat v ilegalitě (s krátkými či dlouhými pauzami ve své činnosti) a někteří činovníci se rozhodli emigrovat do zahraničí. Od poloviny 70. let tyto zástupce sjednotila organizace Český a slovenský exilový skauting v Evropě (Klíma, 2021).

Naději lepších zítřků přinesla až roku 1989 Sametová revoluce, po které započaly snahy o opětovné obnovení činnosti. Vyvrcholení nastalo 2. prosince 1989, kdy byla organizace Junáka již potřetí oficiálně obnovena. Téměř o rok později se československý skauting znovu připojil do mezinárodních skautských společenství WAGGGS a WOSM. Od rozdělení Československa roku 1993 pak český i slovenský Junák fungují v těchto organizacích samostatně (Klíma, 2021).

1.3 Současný český skauting

V současné době je „*Junák – český skaut největší výchovná organizace pro děti a mládež u nás*“ (Chmelař, Peřina, 2023) a čítá více než 76 000 registrovaných skautů a skautek (Skaut.cz, 2024). „*Celkem je v Česku 2 283 oddílů sdružených do 479 skautských středisek*“ (Skaut.cz, 2022).

1.4 Organizační struktura Junáka

Junák – český skaut, z. s. je z pohledu občanského zákoníku spolkem. Sídlí v Praze a svou činnost vykonává na území České republiky. Organizaci spravují ústřední orgány Junáka, které určují *Stanovy spolku* (2022), nejvyšší předpis Junáka.

„*Organizační struktura Junáka – českého skauta kopíruje rozdělení republiky na kraje, okresy i samotná města a obce*“ (Chmelař, Peřina, 2023). Hlavní spolek, Junák – český skaut, z. s., řídí na celostátní úrovni vyšší organizační jednotky, skautské kraje a skautské okresy. Skautským okresům jsou podřízeny základní organizační jednotky (jednotlivá střediska, u vodních skautů tzv. přístavy).*

Pod hlavní spolek Junáka – českého skauta, z. s. jsou řazeny ještě zvláštní organizační jednotky specifického zaměření, které plní pro organizaci speciální úkoly. Mezi tyto jednotky patří například Skautský institut, vzdělávací středisko Gemini či Tiskové a distribuční centrum (Chmelař, Peřina, 2023).

Všechny organizační jednotky mají pro lepší orientaci ve struktuře organizace přidělena evidenční čísla (např. hlavní spolek, Junák – český skaut, z. s. nese evidenční číslo 1) (Chmelař, Peřina, 2023).

„*Junák – český skaut, z. s. je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek, jehož posláním a účelem je – v souladu s principy a metodami stanovenými zakladatelem skautského hnutí Robertem Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu A. B. Svojsíkem – podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti*

* „*Organizační jednotky podle čl. 31 písm. b) až d) (dále jen organizační jednotky či OJ) jsou pobočnými spolky ve smyslu § 228 občanského zákoníku a mají právní osobnost odvozenou od právní osobnosti hlavního spolku, kterým je Junák. Povahu organizační jednotky jako pobočného spolku a pouto k Junáku jako hlavnímu spolku nelze za trvání jejich právní osobnosti změnit*“ (Stanovy spolku, 2022).

k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě“ (Stanovy spolku, 2022).

1.5 Členové Junáka

Členové Junáka jsou důležitou součástí skautské organizace. Ve Stanovách spolku (2022) je skautská organizace definována jako *„široké seskupení lidí, kteří mají podobné smýšlení, ideály a cíle.“*

„Skautem v pravém slova smyslu tedy bude někdo, kdo bere hodnoty a principy, na nichž je skauting postaven, za své. Je s nimi srozuměn a snaží se žít a konat podle nich“ (Stanovy spolku, 2022).

Takový skaut ale ještě nemusí být členem skautské organizace. V případě zájmu o členství v organizaci je nutné odevzdat závaznou přihlášku příslušné základní organizační jednotce (tj. středisku, přístavu), která zájemce zapíše do seznamu členů do SkautISu (interního informačního systému). *„Zápisem do seznamu členů vzniká rovněž členství v příslušné základní či zvláštní organizační jednotce jakož i členství ve všech organizačních jednotkách jí nadřazených“ (Stanovy spolku, 2022).*

Členství v organizaci může také zaniknout, a to prostřednictvím výmazu člena ze seznamu členů. Důvodem může být dobrovolné vystoupení člena, jeho vyloučení na základě závažného porušení povinností v organizaci, úmrtí člena nebo zánik příslušné organizační jednotky, ve které byl členem (Stanovy spolku, 2022).

1.5.1 Věkové kategorie Junáka

Pro tvoření adekvátního programu pro své členy pracuje Junák s věkovými (výchovnými) kategoriemi. Tyto kategorie jsou vymezeny dle pohlaví a věku člena. S jejich pomocí lze (s ohledem na vyspělost členů) připravit aktivity dostatečně stimulující vzdělávací, oborové i osobní potřeby každého z nich. Dle těchto kategorií se často řídí mj. i samotná střediska při tvorbě nových družin.

Tichavová (2023) zmiňuje následující věkové kategorie Junáka: benjamínky, světlušky a vlčata, skauty a skautky, rovery a rangers a členy kmene dospělých.

Benjamínci

Benjamínci jsou děvčata a chlapci přibližně od 5 do 7 let, jsou tedy v posledním ročníku mateřské školy či v první třídě základní školy. Největší komplikací při tvorbě programu benjamínků bývá to, že neumí číst, souvisle psát, počítat a také neudrží soustavnou pozornost. Jejich program je pro ně uzpůsoben střídáním klidových a pohybových (akčních) aktivit. Menší pozornost je věnována delším řízeným programům (Sýkorová, 2023a).

Světlušky a vlčata, žabičky

Světlušky a vlčata jsou žáci a žákyně prvního stupně základní školy, věkově od 7 do 11 let. Žabičky jsou děvčata stejné věkové kategorie jako světlušky, navštěvující vodácké oddíly. (Sýkorová, 2023b)

Pro lepší orientaci ve struktuře družiny používají světlušky, vlčata i žabičky speciální názvosloví.

„*Název světlušky odkazuje na snahu přinášet radost a světlo svému okolí*“ (Sýkorová, 2023b). Družinám světlušek se říká šestky a vede je vedoucí, která má na pomoc šestnici a podšestnici z řad samotných dětí. Skupiny šestek se pak sdružují do oddílu – roje, který vede velká Světluška. Program pro světlušky lze tvořit skrze symbolický rámec *příběhu kouzelného světýlka* (Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek: metodika ke stezce vlčat a světlušek., 2015, str. 81).

Vlčata se také dělí do šestek, vedoucímu pak pomáhají šestník a podšestník. Jejich oddíl se nazývá smečka, kterou vede vedoucí, zvaný Akéla. Pro programy vlčat je vytvořen symbolický rámec na námět z Knih džunglí – *příběh nebojácného Mauglího* (Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek: metodika ke stezce vlčat a světlušek, 2015, str. 59)

Žabičky a vlčata vodáckých oddílů své družiny nazývají posádky. Jejich vedoucí se pak přezdívá kormidelník či kormidelnice. Jejich symbolickým rámcem je *příběh tajuplné plavby* (Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek: metodika ke stezce vlčat a světlušek, 2015, str. 107).

Skauti a skautky

Skauti a skautky jsou žáci a žákyně druhého stupně základní školy, věkově tedy děti od 11 do 15 let. Sdružují se do skupin zvaných družiny. Spojením několika družin vzniká oddíl. Družinu skautů či skautek vede rádce (v ženském rodě rádkyně), nejstarší nebo nejzkušenější člen. Úkolem rádce je koordinovat činnost družiny. S tím mu pomáhá podrádce, který často bývá jeho budoucím nástupcem. Rádce/rádkyně je tak v pozici spojky mezi svou družinou a vedením oddílu. Vodní skauti a skautky své družiny označují jako posádky. Obdobou rádce je zde kormidelník, kterému pomáhá člunař (Sýkorová, 2024a).

Symbolický rámec pro skauty a skautky je zpracován dle námětu *čtyř živlů* (Adamcová, Sýkorová, 2019, str. 6) – země, vody, vzduchu a ohně.

Roveři a rangers

Junák dělí rovery a rangers na dvě kategorie – mladší rovery a rangers a starší rovery a rangers. Jako mladší roveři jsou bráni studenti ve věkovém rozmezí 15–19 let, starší roveři v rozmezí 20–24 let. Roveři se slučují do roverských kmenů, nikoliv do oddílů, jako tomu bylo u skautů a skautek (Musilová, 2024a).

Roveři a rangers mají několik možností pro náplň své činnosti. Mohou se spolupodílet na vedení oddílu či šestky mladších družin, mohou se podílet na různých činnostech střediska, nebo mohou mít vlastní roverské schůzky, na kterých si tvoří vlastní program.

V tomto věku se začínají zajímat o vzdělávací možnosti v Junáku a účastní se tak různých kurzů dle jejich aktuálních zálib. Navštěvují také celostátní akce Junáka (např. Elixír, Obrok), kde se mohou potkávat se stejně starými rovery, zahrát si společně hry, vyzkoušet netradiční aktivity, čerpat inspiraci a motivaci pro svou další cestu Junákem a sdílet své zkušenosti s ostatními (Musilová, 2024a)

Dospělý kmen (Oldskauti)

Oldskauti jsou nejstarší členové Junáka. Většinou se jedná o vedoucí oddílu, registrované dobrovolníky, činovníky Junáka. Společně dohromady tvoří tzv. kmen dospělých.

Zde je zařazen i rodinný skauting – sdružení dospělých skautů i s jejich rodinami. Jeho posláním je podpora skautských příslušníků s rodinami s cílem udržení vazeb ke skautingu (Bašová, 2024).

1.6 Základní principy skautingu

„Skautské hnutí vnímá svůj program nikoliv jako pouhou náplň volného času, ale jako prostředek k rozvoji osobnosti dětí a mladých lidí v duchu svých principů tak, aby svět byl lepším místem“ (Vítek, 2016).

Mezi základní principy, na kterých je celé skautské hnutí založeno, a které jej odlišují od většiny ostatních volnočasových organizací, patří povinnost (odpovědnost) vůči Bohu, povinnost (odpovědnost) vůči ostatním, povinnost (odpovědnost) vůči sobě. Tyto principy jsou zakotveny ve skautském slibu i zákonu (Břicháček, 1996).

„Odpovědnost vůči bohu, také je možno jej opsat jako Odpovědnost vůči vyšším hodnotám, než jsou hodnoty materiální. Znamená to uznání a přijetí vyšších hodnot, které se stávají důležitými pro konání v životě jednotlivce“ (Vítek, 2016). Je důležité zdůraznit, že tyto hodnoty nemusejí mít náboženský charakter. Zcela v souladu s naplněním této odpovědnosti je promítání hodnot jako jsou pravda a láska do našeho života. Tyto do našeho života vnáší uvědomění si příčin a důsledků svého chování, svých rezerv a nedokonalostí a snahu vynaložit úsilí pro (sebe)zlepšení.

Odpovědnost vůči ostatním *„znamená odpovědnost vůči svému okolí a své zemi, vyjádřené snahou o porozumění a spolupráci s lidmi na místní, národní a mezinárodní úrovni a účasti na rozvoji společnosti směrem k humanitě a respektu k přírodě“ (Vítek, 2016).* Toto chování by mělo být samozřejmostí ve všech sférách našeho fungování, nejen v osobním, ale i v oddílovém, pracovním, politickém životě. Pokud se v našem životě objevují hodnoty porozumění, tolerance a spolupráce, lze je skrze naše jednání posílat dál a stávat se tak součástí lepšího světa.

Odpovědnost vůči sobě můžeme chápat jako odpovědnost k osobnímu rozvoji, k rozvoji své vlastní osobnosti. *„Pouze ten, kdo se sám rozvíjí, může rozvíjet druhé“ (Vítek, 2016).* Rozvíjení sebe sama můžeme chápat různými způsoby: rozvíjením našich znalostí

a dovedností, sociálních vazeb, fyzické i mentální odolnosti, duchovního aspektu našeho života.

Tuto odpovědnost naplňujeme také samotným rozvíjením předchozích dvou odpovědností – lze tedy pozorovat jakési propojení těchto principů.

1.7 Skautská výchovná metoda

„Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky“ (Vítek, 2016).

Základním cílem skautské výchovy je vybavit jedince souborem dovedností a schopností nezbytných pro aktivní službu ve prospěch společnosti. Službu společnosti chápeme především jako prospěšnou činnost, nikoliv jako akt restrikce (Bobrovová, 2013).

System skautské výchovné metody tvoří 8 základních prvků:

- a) slib a zákon,
- b) družina,
- c) symbolický rámec,
- d) dospělí průvodci
- e) příroda,
- f) učení se zkušeností,
- g) zapojení do společnosti a
- h) program osobního růstu (Vítek, 2016).

1.7.1 Skautský slib a skautské zákony

Stanovy spolku (2022) uvádí, že *„skautská výchova je především sebevýchovou, v níž klíčovou roli hraje upřímný dobrovolný závazek snažit se žít podle skautských principů. Složením slibu se skaut hlásí k hodnotám, stejně jako ke společenství, se kterým tyto hodnoty sdílí. Zákon mu pomáhá tyto hodnoty nacházet v každodenním životě. Slib a zákon je tak základní oporou jeho duchovního života.“*

Složení slibu je základním stavebním kamenem v sebevzdělávání skauta. Význam skautského slibu a ostatně i zákonů se navíc během života prohlubuje.

Zde citace skautského slibu dle Břicháčka (1991):

*„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“*
(„K tomu mi pomáhej bůh.“)

Skautské zákony

Skautské zákony jasně definují osobnost skauta a vlastnosti, které by měl mít. Představují tak praktické způsoby pro naplňování skautských hodnot, zaznívajících ve slibu, ve všech aspektech života člena.

Zde znění skautských zákonů (Zajíc, 2017):

- 1. Skaut je pravdomluvný.*
- 2. Skaut je věrný a oddaný.*
- 3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
- 4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
- 5. Skaut je zdvořilý.*
- 6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
- 7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
- 8. Skaut je veselý myslí.*
- 9. Skaut je hospodárný.*
- 10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.*

Světlušky a vlčata mají svůj vlčácký/světluškovský slib. Pochopení skautského slibu a abstraktních hodnot, které s sebou přináší, by pro ně bylo příliš obtížné. Jejich slib je tedy jakýmsi příslibem snahy o správné chování. Úlohou vedoucího je slib dětem srozumitelně zprostředkovat, připomínat a pomáhat s jeho naplňováním (Zapletal, 1991).

1.7.2 Družina

Musilová (2022) uvádí: „*Skrze družinový systém skauting rozvíjí schopnost být platným a odpovědným členem společenství, skrze to, že každý člen má svou roli a úměrně věku a zkušenostem odpovědnost za směřování celku.*“

Skautské družiny (popř. šestky, posádky) se scházejí zpravidla jednou týdně. Aktivity jsou přizpůsobené jejich věku, pohlaví, zájmům a kompetencím příslušné věkové skupiny i celkovým možnostem dané družiny. Vzhledem k tomu, že jsou družiny složené z vrstevníků, mohou děti zlepšovat své slabé stránky a rozvíjet své silné stránky společně.

1.7.3 Symbolický rámec

Stanovy spolku (2022) uvádí: „*Výchova mladých lidí je účinná, jen zaujme-li je a hovoří-li k nim jazykem, kterému rozumí a který je oslovuje. Skauting proto používá her, příběhů, symbolů a vzorů, které jsou pro mladé lidi přitažlivé, inspirativní a obohacující; tím jim přibližuje i hodnoty, z nichž skauting vychází.*“

1.7.4 Dospělí průvodci

Skautské hnutí je založeno na rovnosti mezi členy, hierarchie autority by zde neměla být příliš patrná. Důležitá je rovnováha mezi rolí vedoucího jako kamaráda a přirozené autority, která zajišťuje bezpečné prostředí pro chod oddílu (Čáka, 1990).

Dospělý průvodce se snaží být mladším členům kladným vzorem. Jeho úlohou je asistence při učení se novým dovednostem, objevování, získávání sebedůvěry. Je prostředkem pro poskytování zpětné vazby o jejich chování a nabytých zkušenostech.

Posláním vedoucího je neustálé, vědomé uvědomování si a zlepšování svých slabých i silných stránek, své zralosti pro roli průvodce. Skrze tyto nároky cítí dospělí průvodci neustálou povinnost k sebevzdělávání. (Vítek, 2016)

1.7.5 Příroda

Příroda jako zdroj inspirace je důvodem, proč se v ní oddíly snaží trávit co nejvíce času nezávisle na počasí či ročním období. Jejím prostřednictvím se při programech skauti stmelují, navazují a prohlubují svá přátelství. Typickými programy v přírodě jsou putování,

vaření, přespávání. Na těchto zážitcích pak skauti poznávají důležitosti spolupráce, dělby jídla či vybavení, chování při řešení krizových situací, pochopení a toleranci sebe i ostatních členů oddílu. (Vítek, 2016)

Stanovy spolku (2022) uvádí: „*Pro skauting je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím; je i předmětem zájmu, péče a ochrany; stejně, jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje.*“

Skauti se učí přírodě rozumět, poznávat její zákonitosti a chránit ji. Samotná ekologie pak tvoří důležitou složkou skautského programu.

1.7.6 Učení se vlastní zkušeností

Stanovy spolku (2022) tento bod skautské výchovné metody představují takto: „*Skautská výchovná metoda se opírá o vlastní aktivitu a činnost; vychází z přesvědčení, že člověk se nejlépe něco naučí tím, že to dělá; že znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností. Z této zásady není vyjmuta ani výchova mravní; skauting neusiluje jen o to, aby člověk nebyl špatný; usiluje o to, aby dobro činil. Proto je součástí skautské sebevýchovy i zásada vykonat každý den alespoň jeden dobrý skutek. Rovněž výchova k odpovědnosti vůči druhým vychází z činů: ze skutečné služby společnosti a bližním.*“

Skauting dává mladým příležitost aktivně se zapojit do tvorby vlastního družinového programu. Mohou přinášet nové aktivity, které by chtěli společně objevovat a vyzkoušet (Cvrček, 2000).

Program má být různorodý, výhodné je střídání zaměření jednotlivých programů (fyzických, kreativních, programů duchovního zaměření, programů podporujících logické myšlení, kritické uvažování, programů sociálních či programů podporujících zručnost členů).

1.7.7 Program osobního růstu

Kromě zábavného programu přináší skauting i program, který má za úkol mladé všestranně rozvíjet. Mladí by měli znát své slabé stránky a naučit se s nimi pracovat.

Ideálním místem pro tento rozvoj je skautská družina. Její fungování by mělo podněcovat zájmy členů a tomu by měl být přizpůsoben daný program. Úkolem oddílového vedoucího je pak pomoc členům se stanovením si vlastních cílů a jejich doprovod na cestě za úspěchem.

1.8 Skautský kompetenční model

„Skautský kompetenční model definuje, co by mělo být rozvíjeno u činovníků v rámci jejich činnosti v jednotkách i v rámci vzdělávacích akcí“ (Skautský kompetenční model, 2024).

Kompetenční model se skládá ze 7 kompetencí. Zde je jejich výčet:

- a. skauting,
- b. rozvoj druhých,
- c. komunikace,
- d. sebereflexe a seberozvoj,
- e. práce v týmu a vedení,
- f. prevence a zvládání krizových situací,
- g. plánování a organizování.

Najdeme zde 5 základních kompetencí, které nesouvisí pouze se skautingem a mohly by být využité i v modelech jiných organizací a 2 specifické kompetence, které souvisí s jeho posláním a identitou.

Jednotlivé kompetence jsou přesně definovány a popisují *„dostačující úroveň kompetence pro čekatele, vedoucího oddílu, vedoucího OJ, instruktora vzdělávací akce, revizora OJ a hospodáře OJ“ (Skautský kompetenční model, 2024).*

K jednotlivým kompetencím jsou přiřazeny dílčí kategorie (většinou 4–6 kategorií) pro přehlednější popis kompetence. Jednotlivé kategorie pak obsahují dílčí projevy znalostí, dovedností, schopností, postojů a chování.

1.9 Nástroje skautské výchovy

Na základě předepsaných kompetencí různých věkových kategorií jsou tvořeny nástroje skautské výchovy, které slouží vedoucím jako návod k přípravě programu pro své družiny.

Obzvláště užitečné jsou pro mladší vedoucí, rovery, rangers a rádce, kteří zatím nemají s přípravou programu tolik zkušeností (Petřík et al, 2022).

Mezi základní nástroje skautské výchovy patří stezky, odborky, časopisy a skautské závody (Petřík et al, 2022).

1.9.1 Stezky

Stezky jsou jedinečným nástrojem skautské výchovy. Jejich největší výhodou je, že vždy propojují více prvků skautské výchovné metody najednou a pokrývají všechny předepsané kompetence daných věkových kategorií (Adamová, 2018).

Vedoucím slouží jako osnova pro plánování dlouhodobé oddílové činnosti či jako inspirace pro tvorbu jednotlivých programů, dětem pak jako průvodce jejich cestou osobního rozvoje. Stezky obsahují soupis aktivit z různých oblastí skautské výchovy. Úkolem dětí je jejich postupné plnění. Stezky by se měly v družinovém programu objevovat pravidelně, nejen na schůzkách, ale také na akcích, výletech, táborech. Přínosem může být i individuální plnění stezky doma, tuto motivaci je však náročné udržet. K oblíbenosti stezky mezi dětmi můžeme dospět díky tomu, že obměníme způsoby, kterými je používáme. V praxi to může například znamenat, že dáme dětem vybrat, kterou oblast (popř. konkrétní úkol), chtějí plnit, připravíme hru, při které děti nějaký úkol nevědomky splní, připravíme program v netradičním prostředí (v bazénu, na vodě, na horách, v muzeu ...) či vymyslíme projekt, který propojí více úkolů najednou (Bobrovová, 2013).

Ke stezkám jsou mimo jiné k dispozici i další materiály, které mohou vedoucí použít jako motivaci svých členů. Jedná se především o nášivky na kroj, samolepky, symbolický rámeček stezky, mapy pro postupování ve stezce, výzvy, zkoušky, diplomy aj. (Bobrovová, 2013).

Dle pohlaví a věkových kategorií, pro které jsou stezky určeny, je dle Adamové (2018) dělíme na:

- a) Pěšinky – určené benjamínkům (5-7 let),
- b) Cestičky – určené světluškám (7-11 let),
- c) Stezky – určené vlčatům (7-11 let),
- d) Plavby – určené žabičkám (7-11 let),

- e) Stezky – určené skautům a skautkám (11-15 let) a
- f) Roverský začátek – určený mladší roverům a rangers (15-19 let).

1.9.2 Odborky

Adamová (2018) o odborkách: „*Stezka podporuje rozvoj všeobecných skautských znalostí, dovedností a postojů v celku, který mají zvládnout všichni, cílem odborek je povzbudit a prohloubit zájem skautů a skautek v konkrétní oblasti lidské činnosti dle jejich vlastního výběru.*“ Ti si standardně vybírají dovednosti, kterými se zabývají i mimo skautskou činnost. Jedná se převážně o hry na hudební nástroje, sporty, divadelní činnosti, fotografování, tanec, tábornické aktivity, informační technologie, humanitní činnosti a další.

Zde je důležité, aby děti mohly plnit jakoukoliv odborku, kterou chtějí. Některé z nich jsou však náročné na přípravu, odborné pokrytí, personální zajištění či kontrolu při plnění. Vždy se tak vyplatí konzultovat konkrétní odborku, o kterou má dítě zájem, s oddílovou radou a prodiskutovat, zda je možné ji zvládnout připravit v oddíle nebo oslovit externího odborníka. Poté osoba zvolená tzv. patronem, průvodcem dané odborky, odborku připravuje a dohlíží na její plnění (Sýkorová, 2017).

Seznam všech nabízených odborek a instrukce pro jejich plnění je dostupný na webových stránkách www.odborky.skauting.cz.

1.9.3 Časopisy

Skautské časopisy jsou dalšími z nástrojů skautské výchovy. Členové Junáka je jednou měsíčně obdrží do poštovní schránky dle příslušné věkové kategorie, do které spadají.

Zde je jejich výčet:

- a) Bej Já Mína – určený benjamínkům (5-7 let),
- b) Světýlko – určený vlčatům a světluškám (7-11 let),
- c) Skaut – určený skautům a skautkám (11-15 let),
- d) Roverský kmen – určený roverům a rangers (15-18 let),
- e) Skautský svět – určený dospělým skautům a oldskautům (od 18 let),
- f) Skauting – určený všem vědoucím různých věkových kategorií,

g) Kapitánská pošta – určený pro vodní skauty a skautky a jejich vedoucí (Adamová, 2018).

Obsah časopisů je různorodý, nachází se v nich aktuální zajímavosti ze skautského světa, úkoly, kvízy a nápady na konkrétní činnosti družiny (sportovní, rukodělné, tábornické aktivity). Vedoucí je využívají jako inspiraci pro plánování programu, dětem slouží „*k posílení jejich kontaktu se skautingem mimo oddílové akce, tedy z domu*“ (Vítek, 2016). Časopisem samostatné kategorie je internetový časopis Teepek určený družinovým rádcům.

Všechna čísla skautských časopisů jsou dostupná v elektronickém archivu na webových stránkách www.casopisy.skaut.cz.

1.9.4 Skautské závody

Skautské závody umožňují setkání se skauty a jejich vedoucími z jiných středisek. Jsou také vhodným prostředkem pro posouzení, v jakých znalostech a dovednostech děti vynikají, kde mají mezery a na co se tedy při plánování další družinové činnosti více zaměřit (Bobrovová, 2013).

Jedná se o netradiční aktivitu, která bývá u dětí velmi oblíbená. Závodu se účastní sestavené hlídky z jednotlivých skautských středisek, které mezi sebou soupeří.

Pro světlušky a vlčata je určený Závod vlčat a světlušek, který se koná jednou za dva roky, vždy v sudém kalendářním roce. Závod má celkem 3 kola: okresní, krajské a celostátní kolo. Pro skauty a skautky je určený Svojsíkův závod, který se koná, na rozdíl od Závodu vlčat a světlušek, v lichém kalendářním roce, jeho průběh je však stejný (Sýkorová, 2024b).

Pokud má družina v plánu se závodu účastnit, je vhodné začít s přípravou co nejdříve. Příprava by se neměla skládat z testování znalostí a dovedností dětí na několika posledních schůzkách před závodem, měla by být dlouhodobým cílem, který lze podpořit například zavedením stezek do družinové činnosti, které kompetence, které závod předepisuje, rozvíjí. V ideálním případě by měla příprava na závody probíhat po celý školní rok (Bobrovová, 2013).

Zásadní je také přístup vedoucích k samotným závodům. Cílem není sestavení elitní hlídky z těch nejschopnějších skautů, ale účast reálné družiny sestavené z členů, kteří spolu v oddíle běžně spolupracují. Benefitem závodu je posílení družinového systému, jeho soudržnosti, zlepšení schopnosti spolupráce mezi členy (Bobrovová, 2013).

2 Vzdělávací systém Junáka

V rámci uceleného vzdělávacího systému, který Junák – český skaut využívá, rozlišujeme 2 kategorie vzdělávání, kvalifikační a nekvalifikační vzdělávání (Peroutka, 2024a).

Pravidla pro výchovu a vzdělávání činovnic a činovníků stanovuje *Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků* (2024).

2.1 Kvalifikační vzdělávání

Kvalifikační vzdělávání slouží činovníkům Junáka k získání kvalifikací, které jsou nutné k vykonávání činovnických funkcí. Kvalifikace, které lze prostřednictvím kvalifikačních kurzů získat, členíme do tzv. kvalifikačních stupňů. Ty dle jejich zaměření dělí *Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků* (2024) na:

- a) kvalifikační stupeň určený pro vychovatele dětí a mládeže,
- b) kvalifikační stupeň určený pro činovníky, kteří zajišťují vodácké aktivity,
- c) kvalifikační stupeň určený pro činovníky, kteří vedou oddíl s členy Kmene dospělých,
- d) kvalifikační stupeň určený pro činovníky, kteří působí ve výchově a vzdělání dalších činovníků,
- e) kvalifikační stupeň určený pro činovníky, kteří zajišťují organizační a hospodářské zázemí výchovné práce.

Jednotlivé kvalifikační stupně reprezentuje jedna nebo více zkoušek, které testují předepsané požadavky k výkonu činovnických funkcí.

Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků (2024) předepisuje následující kvalifikační zkoušky:

- a) čekatelskou zkoušku (ČK),
- b) vůdcovskou zkoušku (VZ),
- c) zkoušku pro vedení klubu dospělých (ZVKD)
- d) činovnické kvalifikace pro vodáckou činnost,
- e) organizační zkoušku (OZ),
- f) hospodářskou zkoušku (HZ),

- g) střediskové minimum (SM),
- h) odbornou činovnickou kvalifikaci (OČK),
- i) instruktorskou kvalifikaci (IK).

2.1.1 Čekatelská zkouška (ČZ)

Čekatelská zkouška je základním bodem kvalifikačního systému vzdělávání Junáka – českého skauta. Je to první stupeň činovnického vzdělávání (Vítek, 2016).

Poskytuje oprávnění ke spoluúčasti při vedení oddílu či samostatnému vedení krátkodobé akce se souhlasem vedoucího oddílu o jejím průběhu (Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků, 2024).

Čekatelskou zkoušku je možné splnit po absolvování čekatelského kurzu, který trvá zpravidla několik víkendů (v případě čekatelského lesního kurzu několik víkendů a dalších 10 dní o letních prázdninách). Po úspěšném absolvování čekatelské zkoušky obdrží čekatel čekatelský dekret a dostává tak právo nosit čekatelský odznak na svém skautském kroji (Peroutka, 2023a).

Uchazeči, kteří se chtějí čekatelského kurzu zúčastnit, musí dle splňovat následující podmínky:

- být starší 15 let,
- doložit souhlas vedoucího střediska o plnění čekatelské zkoušky a vyjádření vedoucího svého oddílu,
- doložit potvrzení o zdravotní způsobilosti pro práci s dětmi, které není starší 24 měsíců,
- doložit čestné prohlášení o bezúhonnosti,
- mít znalosti skautské stezky přiměřené věku čekatele (Peroutka, 2023a).

2.1.2 Vůdcovská zkouška (VZ)

Vůdcovská zkouška plynule navazuje na čekatelskou zkoušku a je určena pro všechny budoucí vedoucí oddílů (Peroutka, 2023b).

Mimo vedení oddílu opravňuje také k vedení tábora. V některých případech se jedná o vstupní podmínku k účasti na vzdělávacích kurzech.

Absolvováním vůdcovského kurzu získává účastník vůdcovský dekret a právo nosit na svém skautském kroji vůdcovský odznak (Dvořák, 1999).

Vůdcovský kurz, na jejímž konci skládá účastník vůdcovskou zkoušku, je časově náročná vzdělávací akce. Zpravidla trvá několik víkendů a v případě vůdcovského lesního kurzu tráví účastníci o letních prázdninách na kurzu dalších 10 dní (Peroutka, 2023b).

Uchazeči, kteří chtějí získat kvalifikaci střediskového minima, musí splňovat následující podmínky:

- být starší 18 let,
- mít absolvovanou čekatelskou zkoušku,
- doložit souhlas vedoucího střediska k plnění vůdcovské zkoušky a vyjádření vedoucího svého oddílu,
- doložit potvrzení vedoucího střediska o minimálně 1roční praxi ve vedení oddílu či střediska,
- doložit potvrzení o zdravotní způsobilosti pro práci s dětmi, které není starší než 24 měsíců,
- doložit čestné prohlášení o bezúhonnosti (Peroutka, 2023b).

2.1.3 Zkouška pro vedení klubu dospělých (ZVKD)

Pro kvalifikaci k vedení klubu dospělých slouží kurz zkoušky vedení klubu dospělých.

Pro přihlášení do kurzu je uchazeč povinen:

- být starší 18 let,
- doložit souhlas svého vedoucího střediska k plnění zkoušky,
- doložit čestné prohlášení o své bezúhonnosti (Peroutka, 2023c).

Na jeho konci účastník, který dosud nesložil čekatelskou a vůdcovskou zkoušku, skládá zkoušku pro vedení klubu dospělých. Ta ho nadále opravňuje k samostatnému vedení klubu dospělých. Účastníkovi, který již čekatelskou a vůdcovskou zkouškou disponuje, je udělena atestace pouze za účast na kurzu a samotnou zkoušku již skládat nemusí. Má však stejné oprávnění k vedení klubu dospělých jako účastník, který zkoušku plnit musel (Peroutka, 2023c).

2.1.4 Činovnícké kvalifikace pro vodáckou činnost

Činovnícké kvalifikace pro vodáckou činnost slouží ke schopnosti úspěšně zajistit bezpečnou činnost na vodě při junáckých akcích. Ověřují se zde zejména schopnosti, znalosti a fyzická zdatnost pro práci na vodě, dále znalosti metodiky vodáckého výcviku a znalosti pro vedení oddílu vodáckých skautů (Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků, 2024).

V tomto kvalifikačním typu vzdělávání existují celkem 2 zkoušky:

- 1) zkouška vodáckého minima (ZVM),
- 2) kapitánská zkouška (KZ).

2.1.5 Zkouška vodáckého minima (ZVM)

Zkouška vodáckého minima opravňuje ke spolupůsobení vedení vodáckého oddílu a také k samostatnému zajištění a vedení vodáckých akcí Junáka (na vodách do stupně obtížnosti I WW2) (Peroutka, 2023d)

Pro skládání zkoušky je nutné splňovat následující podmínky:

- být starší 15 let,
- doložit souhlas vedoucího střediska k plnění zkoušky,
- doložit vyjádření vedoucího oddílu daného uchazeče k plnění zkoušky,
- doložit prohlášení o schopnosti uplavat minimálně 200 m,
- mít absolvovanou čekatelskou zkoušku,
- doložit prohlášení o znalosti základů teorie a praxe vodáctví (Peroutka, 2023d).

2.1.6 Kapitánská zkouška (KZ)

Kapitánská zkouška opravňuje k vedení vodáckého oddílu, samostatnému zajištění a vedení vodáckých akcí Junáka a vedení výcviku na vodě (Peroutka, 2023e)

Pro složení kapitánské zkoušky je nutné splnit tyto podmínky:

- být starší 18 let,
- doložit vyjádření vedoucího střediska daného uchazeče k plnění zkoušky
- doložit prohlášení o schopnosti uplavat minimálně 200 m,

- absolvovanou vůdcovskou zkoušku,
- doložit prohlášení o znalosti základů teorie a praxe vodáctví
- doložit potvrzení vedoucího střediska daného uchazeče o minimálně 1roční praxi ve vedení vodáckého oddílu (Peroutka, 2023e).

2.1.7 Organizační zkouška (OZ) a Hospodářská zkouška (HZ)

Organizační a hospodářská zkouška jsou *Řádem pro vzdělávání činovnic a činovníků* (2021) souhrnně označovány pojmem manažerská kvalifikace (tj. manažerská zkouška – MZ).

Organizační zkouška je určena řídicím činovníkům vykonávající m organizační a administrativní činnost (např. vedoucím středisek, zpravodajům, předsedům rad, tajemníkům, aj.) Hospodářská zkouška je určena členům revizních komisí a hospodářským zpravodajům (*Řád pro vzdělávání činovnice a činovníků*, 2021)

Manažerská kvalifikace testuje dovednosti, jako je vedení a řízení činovníků, organizace a plánování činnosti skautských jednotek, zajišťování hospodaření a administrativní činnosti.

Pro přihlášení ke zkoušce je nutné splnit tyto podmínky:

- být starší 18 let,
- doložit čestné prohlášení o bezúhonnosti,
- musí mít absolvovanou čekatelskou zkoušku (*Řád pro vzdělávání činovnice a činovníků*, 2021).

2.1.8 Střediskové minimum (SM)

Střediskové minimum dává oprávnění k řízení nižší organizační jednotky (střediska, popř. přístavu) (*Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků*, 2021).

Jedná se o povinnou kvalifikaci určenou pro vedoucího střediska a nově (od 1. 1. 2025) i pro jeho zástupce (Peroutka, 2023f).

Uchazeči, kteří chtějí získat kvalifikaci střediskového minima musí splňovat následující podmínky:

- být starší 18 let,
- doložit čestné prohlášení o bezúhonnosti,
- získat vůdcovskou zkoušku (Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků, 2021).

Kvalifikaci lze získat absolvováním kurzu střediskového minima (Peroutka, 2023f).

Obsah kurzu je popsán pomocí osmi oblastí:

- osobnost,
- řízení výchovné činnosti,
- řízení týmu,
- bezpečnost,
- právo,
- organizace,
- hospodaření,
- plánování a organizování (Hlavinka, 2021).

2.1.9 Odborná činovnická kvalifikace (OČK)

Činovníci, kteří se podílejí na zajišťování vzdělávání v oblasti skautingu (tedy členové zkušebních komisí, lektoři, instruktoři vzdělávacích akcí) skládají zkoušku z vybrané činovnické kvalifikace (specializace). *Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků (2024)* uvádí následující výčet možných odborných specializací:

- *OČK hospodaření,*
- *OČK metodika,*
- *OČK myšlenkové základy a historie skautingu,*
- *OČK organizace,*
- *OČK pedagogika,*
- *OČK právo,*
- *OČK psychologie,*
- *OČK táboření a bezpečnost,*

- *OČK vedení oddílu a,*
- *OČK zdravotní péče.*

Pro plnění odborné činnosti kvalifikace musí být uchazeč starší 18 let. Po jejím splnění držitel disponuje hlubšími odbornými, didaktickými a lektorskými kompetencemi ve zvoleném oboru pro své působení na vzdělávacích kurzech (primárně čekatelských a vůdcovských). Držitel je schopen informace předávat a zároveň ověřovat dle kritérií daného vzdělávacího kurzu.

Kromě základních, výše zmíněných, odborných činnosti kvalifikací existují pro obory hospodaření, právo, organizace a zdravotní péče ještě zjednodušené varianty těchto specializací. Ty za svým názvem nesou dovětek „nižší stupeň“ a slouží pro členy zkušebních komisí pouze čekatelských zkoušek. Držitelé nižšího stupně odborné činnosti kvalifikace tedy nejsou oprávněni k roli člena zkušební komise na vůdcovských kurzech (Petřík et al, 2023).

2.1.10 Instruktorská kvalifikace (IK)

Instruktorská kvalifikace je určena (podobně jako u odborné činnosti kvalifikace) činníkům, podílejícím se na zajišťování vzdělávání v oblasti skautingu.

Tato kvalifikace dle Peroutky (2023g) opravňuje držitele k:

- roli instruktora libovolné vzdělávací akce činníků,
- vedení libovolné vzdělávací akce činníků,
- organizaci a vedení vzdělávacích programů ve zvoleném oboru,
- působení v roli předsedy zkušební komise čekatelské a vůdcovské zkoušky,
- tvorbě metodické literatury a přispívání do celostátních či regionálních periodik

Instruktorskou kvalifikaci lze získat ověřením předepsaných kompetencí v průběhu kurzu na instruktorské škole nebo na instruktorské lesní škole (Řád pro vzdělávání činníků a činníků, 2024).

Pro plnění kvalifikace musí uchazeč splňovat následující podmínky:

- být starší 21 let,
- mít splněnou vůdcovskou zkoušku (Peroutka, 2023g)

2.2 Nekvalifikační vzdělávání

Nekvalifikační vzdělávání Junáka se zaměřují na osobnostní rozvoj účastníka a prohloubení jeho odborných znalostí. Plněním nekvalifikačních kurzů však účastníci nezískávají žádné kvalifikace, neopravňují tedy k výkonu činnických funkcí (Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků, 2021).

Mezi nejznámější nekvalifikační druhy vzdělávání patří lesní kurzy, lesní školy, rádcovské kurzy a další celostátní vzdělávací akce.

2.2.1 Lesní kurz (LK) a Lesní škola (LŠ)

Lesní školy a kurzy respektují dlouhou tradici výchovy a vzdělávání činovníků a současně se adaptují na aktuální potřeby hnutí. Jejich obsah a forma vycházejí z bohatých zkušeností a z praxe instruktorů. Jsou průběžně inovovány o nejnovější poznatky z pedagogiky, andragogiky a osvědčené postupy z jiných volnočasových organizací (Peroutka, 2022a).

Cílem lesních škol a kurzů je připravit účastníky na skautskou činnost, podporovat jejich osobní rozvoj, morální a charakterové vlastnosti, navrhnout jim inovované postupy, metody a programy, které mohou využít ve své skautské praxi. Tyto aktivity podporují uvědomění si sounáležitosti se skautským hnutím, službu hnutí a posilují závazek k němu. Mimo jiné poskytují lesní školy a lesní kurzy účastníkům svobodný prostor pro sdílení svých zkušeností, motivací, zážitků (Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků, 2024).

Lesní kurz (LK)

Lesní kurzy jsou primárně určené pro mladší rovery a rangers. Jsou převážně zážitkově zaměřené. Účastníci zde často zkoušejí netradiční aktivity, které si dosud neměli možnost vyzkoušet, překonávají své hranice, rozšiřují si obzory v různých oblastech, sbírají motivaci pro další působení ve skautském hnutí a sdílí své zážitky, nabyté znalosti a své názory s ostatními účastníky kurzu a instruktory. Existují i lesní kurzy, které mají specifické zaměření. Jejich náplň je tedy přizpůsobená tématu zaměření kurzu (Peroutka, 2022a).

Pro účast na lesním kurzu musí účastník splňovat tyto podmínky:

- být starší 15 let,
- doložit písemný souhlas zákonného zástupce o plnění kurzu (pouze v případě, je-li účastník mladší 18 let),
- doložit doporučení vedoucího oddílu (Peroutka, 2022a).

Lesní kurz má předepsanou minimální délku 9 dní, do níž se počítá den příjezdu i odjezdu, a obvykle se pořádá po částech na sebe navazujících. Je zde však podmínkou, že alespoň jedna část kurzu musí být minimálně 7 dní (1 týden) dlouhá (Peroutka, 2022a).

Lesní škola (LŠ)

Pro starší rovery a rangers a činovníky s vůdcovskou zkouškou jsou určeny lesní školy. Účastníci si zde prohlubují své znalosti a dovednosti ve vybraném oboru a mají možnost sdílet své zkušenosti s ostatními účastníky a instruktory.

Téměř všechny lesní školy jsou oborově zaměřené (např. personalistika, záchranářství) a stávají se tak optimální formou přípravy pro následné plnění odborné činovnické kvalifikace z daného oboru. Absolvování lesní školy však není pro plnění odborné činovnické kvalifikace podmínkou (Peroutka, 2022b).

Pro účast na lesní škole musí účastník splňovat tyto podmínky:

- mít absolvovanou vůdcovskou zkoušku
- být alespoň 1 rok aktivní ve své činovnické praxi
- doložit doporučení střediska o plnění kurzu (Peroutka, 2022b).

Lesní škola má (stejně jako lesní kurz) předepsanou minimální délku, a to 14 dní. I zde je podmínkou, že alespoň jedna část kurzu musí trvat minimálně 7 dní. Nejdelší části kurzu by měla předcházet alespoň jedna kratší společná akce pro seznámení a stmelení účastníků. (Peroutka, 2022b).

2.2.2 Celostátní vzdělávací akce

Skautská křižovatka informuje o následujících celostátních akcích:

- Sejdeme se na Pěšince,

- Poradní skála,
- Elixír,
- HelpDesk,
- Setkání výchovných zpravodajů – SeVýz,
- Ústřední lesní škola – ÚLŠ (Musilová, 2024b).

Sejdeme se na Pěšince

Sejdeme se na Pěšince je kurz určený pro vedoucí oddílů a družin Benjamínků.

Kromě tipů na hry, tvořivé aktivity, přírodovědné pokusy, přináší kurz i návody pro přístup k symbolickému rámci a hodnotám u nejmenších benjamínků a postupy pro práci s časopisem BenJáMína a jeho rozšířeními.

Kurz trvá jeden víkend, koná se zpravidla jednou ročně v měsíci květnu a podmínkou pro jeho účast je pouze věková hranice 15 let (Musilová, 2024b).

Poradní skála

Poradní skála je akce určená pro vedoucí benjamínků, světlušek, vlčat a žabiček. Akce přináší účastníkům nové podněty a inspirace pro zajišťování programu, rady pro přístup k symbolickému rámci příslušné věkové kategorie a pohlaví a rady pro práci s metodickými materiály. Důležitou roli hraje také sdílení zkušeností jednotlivých účastníků a vzájemná motivace pro další práci ve vedení (Sýkorová, 2023c).

Vstupní podmínkou pro účast na akci je pouze věková hranice 15 let.

Poradní skála se koná jednou za dva roky (střídá se jinou celostátní vzdělávací akcí, Elixírem) a trvá jeden víkend (Sýkorová, 2023c).

Elixír

Elixír je akce určená vedoucím oddílů a jejich pomocníkům. Jedná se o setkání těch, kteří chtějí sdílet s ostatními své zkušenosti, zvýšit svou motivaci pro další práci v oddíle a zároveň rozšířit své schopnosti pro vedení oddílu. Pro účastníky je připraven program, který prezentuje inspirativní nápady pro tvorbu programu, pomocné informace pro vedení

administrativy, hospodaření, přináší podněty pro efektivnější komunikaci s rodiči a zabývá se přístupem k dětem se zvláštními potřebami (Hanyková, 2024).

Kurz je dostupný činovníkům od 15 let, koná se jednou za dva roky (střídá se s jinou celostátní akcí, Poradní skálou) a trvá jeden víkend (Hanyková, 2024).

HelpDesk

Setkání HelpDesk slouží činovníkům podílejícím se na vedení střediska, okresu, kraje. Těmito činovníky rozumíme například členy revizní komise, správce klubovny, hospodáře, vedoucí, tajemníky, fundraisery a další (Slavíková, 2024).

Hlavní náplní setkání jsou především přednášky a diskuze o novinkách v organizaci, o know-how pro plánování, finančnictví, motivaci a řízení a růstu jednotky. Činovníci si zde také vyměňují své zkušenosti, sdílí inspiraci pro další práci a navazují spolupráce.

Setkání HelpDesk se koná jednou za dva roky a trvá jeden víkend. Jedinou podmínkou pro účast na setkání je věková hranice 18 let (Slavíková, 2024).

Setkání výchovných zpravodajů (SeVýz)

Setkání je určeno pro výchovné zpravodaje a zpravodajky, jejichž posláním je především pomoc jednotlivým oddílům střediska se začleněním aktivit do skautské výchovné metody a podpora rozvoje skautských hodnot. Orientují se také v otázce současných možností ve vzdělávání a radí činovníkům se získáváním nových kvalifikací, včetně výběru adekvátního vzdělávacího kurzu. Akce se mohou účastnit i činovníci, kteří mají zájem se zpravodajem stát anebo se již starají o výchovu činovníků (Petřík, 2024).

Setkání přináší nové informace o vzdělávacích akcích, které zrovna probíhají či se plánují, přehledy o výchovných nástrojích, poznání nových pedagogických přístupů. Je doprovázeno workshopy, diskusemi, prostředím pro sdílení zkušeností s ostatními.

Zpravodajové a zpravodajky se scházejí o prodlouženém víkendu jednou za 2 roky. Minimální věková hranice pro účast na setkání je 15 let (Petřík, 2024).

Ústřední lesní škola (ÚLŠ)

Ústřední lesní škola je setkání zkušených i začínajících vzdělavatelů a činovníků ústředí Junáka odpovědných za vzdělávání.

Hlavním programem setkání jsou diskuse o fungování skautského vzdělávání. Vzdělavatelé se zde seznamují, sdílí své zkušenosti z praxe a přináší řadu nových podnětů pro úpravy, změny a novinky ve vzdělávání.

Setkání se koná každý rok, obvykle v měsíci listopadu a trvá jeden víkend (Peroutka, 2024b).

2.2.3 Rádcovské kurzy

Jedním ze základních prvků skautské výchovy je družinový systém. „*Skautské družiny se ukázaly pro světové skautské hnutí tak zásadní, že se staly jedním z bodů skautské výchovné metody*“ (Fiedler, 2024). Zásadní složkou pro jejich fungování jsou rádci a rádkyně, tj. členové s funkcí rádce či rádkyně. Ti stojí v čele skautské družiny a jejich úkolem je plánování družinových schůzek, výletů, popř. kratších výprav a komunikace mezi svou družinou a vedením oddílu. Jsou to právě rádcovské kurzy, které slouží ke vzdělávání budoucích rádců družin. Jedná se o vzdělávání určené skautům a skautkám ve věku od 13 do 15 let (Sýkorová, 2024a).

Rádcovské kurzy mají velmi často podobu několika víkendových akcí pořádaných v průběhu školního roku. Mohou být ukončeny rádcovskou zkouškou. Samotné absolvování kurzu však má pro účastníky kurzu zpravidla větší přínos než samotná zkouška (Sýkorová, 2024a).

Pro pořádání a následnou realizaci rádcovských kurzů jsou k dispozici doporučené metodické materiály. Náplň kurzů bývá zpravidla podobná vyšším vzdělávacím kurzům, kurzům čekatelským a vůdcovským, jejichž program většinou rozvíjí předchozí osvojené dovednosti a získané znalosti účastníků rádcovského kurzu a přidává k nutné teorii i praxi nová témata, vhodná pro konkrétní věkovou kategorii (Sýkorová, 2024a).

2.2.3.1 Profil rádce a rádkyně

Družinový rádce je vrstevníkem ostatních členů družiny. Do role rádce bývá vybírán zpravidla ten nejstarší, nejzkušenější a nejschopnější člen družiny. Výběr takového člena však není pro vedení oddílu snadný. Ideálním rádcem či rádkyní je, dle *Profilu rádce a rádkyně (2024)*, člověk, který:

- neustále pracuje na své osobnosti a roli rádce
- disponuje schopnostmi organizovat chod družiny a
- spolupracuje s vedením oddílu.

Co konkrétně jednotlivé složky rádcovské role znamenají je vysvětleno v kapitolách níže.

Osobnost a role rádce

Ideální družinový rádce by měl být spolehlivý a odpovědný, tzn., že by si měl být vědom svých povinností a zodpovědnosti, kterou přebírá za sebe i ostatní členy družiny a všech možných následků. Měl by se snažit jít příkladem ostatním členům své družiny. V praxi to může znamenat např. přímé zapojení do družinových programů (*Profil rádce a rádkyně, 2024*).

Důležitou složkou tohoto bodu je i uvědomování si a osvojení si zásadních hodnot, a to nejen ve skautském životě, ale také v tom osobním.

Rádce, který svou družinu vede správně, který je v kolektivu oblíbený a u ostatních působí důvěryhodně, je rádce, který dokáže kriticky hodnotit své chování, reflektovat dosavadní družinovou aktivitu a zpětnou vazbu pozitivně využít pro další plánování budoucí činnosti (Bobrovová, 2013). Tyto kroky lze podpořit využitím dostupných metodických materiálů (např. stezek, časopisů, odborek).

Je nutno dodat, že být v roli družinového rádce či rádkyně neznamena nutnost být neomylný, naopak, jednou z nejdůležitějších schopností je umění přiznat svou omylnost a říct si o pomoc, poradit se s vrstevníky, staršími činovníky, rodiči.

Rádce a jeho družina

Rádce má v rámci své družiny na starost všestranný družinový program. Ten zahrnuje jak plánování, tak následnou realizaci pravidelných družinových schůzek, popř. výletů či

kratších výprav. Realizované programy by měly být dostatečně atraktivní pro členy družiny a rádce by měl být schopen motivovat ostatní ke spoluúčasti na daných aktivitách. Výběr vhodných aktivit závisí na tom, zda rádce bezpečně zná zájmy členů družiny, jejich silné a slabé stránky a dokáže je přenést do družinové činnosti. Členové družiny se pak většinou navzájem ve svých silných dovednostech dokáží podporovat, respektovat osvojené znalosti a dovednosti, snaží se předávat si navzájem své know-how, nepřistupovat ke všem ostatním na základně mylného očekávání výsledku dané aktivity a místo toho se pokusit pomoci druhému (Profil rádce a rádkyně, 2024).

Mimo jiné je úkolem rádce také komunikace, a to jak s jednotlivými členy družiny a jejich rodiči, tak s vedením oddílu. V praxi jde především o předávání informací ze střediskové rady členům družiny, reflexi jejich názorů a předávání dalších případných podnětů zpět oddílovému vedoucímu či přímo střediskové radě.

Při komunikaci s rodiči členů úzce spolupracuje s vedením oddílu, výsledkem je sdílení základních informací o činnosti družiny či celého oddílu (Profil rádce a rádkyně, 2024).

V neposlední řadě s sebou role rádce přináší i zodpovědnost za případný vznik krizových situací a jejich řešení. Předcházení, vyhodnocení a řešení nebezpečí jsou považovány za klíčové body v osvojování si rádcovských povinností (Profil rádce a rádkyně, 2024).

Rádce a vedení oddílu

Vztah mezi rádcem a vedením oddílu je pro chod skautského střediska klíčový. Pro správný chod oddílu je nutné, aby rádci, kteří jsou voleni jako zástupci svých družin podávali ostatním členům své družiny informace z oddílové či střediskové rady, svědomitě plnili zadané úkoly a radili se s vedením oddílu o zlepšení efektivity další družinové činnosti. Jeho úkolem je však i předávání zpětné vazby vedení oddílu o družinovém klimatu, přáních či stížnostech své družiny (Profil rádce a rádkyně, 2024).

2.3 Metodické materiály pro vzdělávání

Vzdělávání činovnic a činovníků je jedním z nejdůležitějších prvků skautského programu. Aby bylo dostatečně kvalitní a efektivní, vydává Odbor pro vzdělávání metodické materiály pro vzdělávání v různých oblastech skautingu a pro pořádání vzdělávacích akcí. Materiály jsou navrženy tak, aby podpořily vedoucí v jejich práci se zájemci o vzdělávání. Mohou být využívány pro samostudium, jako průvodce jednotlivými oblastmi vzdělávání či jako podpůrný materiál pro pořádání akcí různého typu (workshopů, seminářů, konkrétních vzdělávacích akcí).

Zde je výčet aktuálně dostupných metodických materiálů: nástroje skautské výchovy (stezky, odborky, časopisy, skautské závody) s příručkami obsahující podrobné informace pro práci s nimi, symbolické rámce jednotlivých věkových kategorií, příručky ke skautským kvalifikacím (Čekatelská zkouška, Vůdcovská zkouška jinak, Příručka pro vedoucí středisek, Vodácká příručka pro kapitánskou zkoušku vodních skautů), skautský podcast, Facebookové skupiny (SkautInfo, SkautFórum), metodiky pro vzdělavatele (Kompetence ve skautském vzdělávání, Připravujeme skautský kurz, Úvod do lektorství, didaktiky a ověřování, Metodické poznámky o podpoře online vzdělávání, Jak učit a ověřovat čekatelskou zkoušku na kurzu, Metodika pro výchovné zpravodaje), záznamy z kurzů (Kurzy kurzům), webové stránky (Skautská křižovatka, Skaut.cz, Zpravodajství, Vzdělávací akce, Základny)...

Materiály jsou velmi často na základě aktuálních potřeb a trendů ve vzdělávání a skautingu aktualizovány, reagují na prudký nástup moderních technologií a promítají se v nich aktuální pedagogické trendy – zapojení dobrovolníků s odbornými znalostmi, personalizované učení a důraz na celoživotní vzdělávání. Pro posílení českého skautského vzdělávání využívá odbor pro vzdělávání také zkušenosti a know-how ze světových skautských organizací (WAGGGS, WOSM) (Hubáčková, 2016).

Veškeré materiály jsou k dispozici online na stránkách Skautské křižovatky, oficiálního webu organizace. Díky jejich dostupnosti je možné posilovat výchovný a vzdělávací systém celého hnutí – efektivně rozvíjet znalosti a dovednosti mladých, odborné kompetence vedoucích (Hubáčková, 2016).

2.4 Stručná historie vývoje vzdělání od počátku hnutí do současnosti

Skautské hnutí se s důrazem na všestranný rozvoj mládeže zformovalo před více než sto lety. Z pedagogického hlediska s sebou přineslo inovativní přístup zahrnující nejen obecnou znalost přírody, ale také praktické dovednosti z oblasti táboření, stopování, šifrování a sportu. Jednalo se o významný kontrast k tehdejším tradičním vzdělávacím metodám. Jeho další vývoj však ovlivnily turbulentní události českých dějin 20. století. „*Zatímco ve svobodnější části světa skauti své výchovné nástroje průběžně inovovali tak, jak to vyžadoval běh doby, čeští skauti se museli po většinu času soustředit na udržení pouhé vlastní existence*“ (Šlehofer, 2016). Téměř veškeré snahy o revizi skautského programu selhaly zákazem činnosti vládnoucími režimy. Až listopadová revoluce roku 1989 umožnila bezpečný prostor pro debatu o dalším směřování organizace a její identitě. Představa toho, jak má budoucnost Junáka vypadat se v celém hnutí lišila. Bylo však zřejmé, že hlavní prioritou bude návrat k původní ideologii skautingu, která byla vlivem nedemokratických režimů v Československu zastíněna. Sjednocování představ o budoucím obrazu organizace probíhalo po celá 90. léta a první změny se uskutečnily až na počátku století v roce 2005 přijetím Charty českého skautingu, která oficiálně stanovila 3 základní pilíře junáctví (odpovědnost vůči bohu, odpovědnost vůči ostatním, odpovědnost vůči sobě), skautskou metodu, její principy a poslání, a stala se tak odrazovým mostem pro vznik skautského programu (Šlehofer, 2016).

Patrně největší změnou bylo sestavení nového výchovného programu, který zásadně inovoval skautský program všech věkových kategorií. Jeho posláním je všestranná výchova mladých lidí. Vychází z kompetencí, kterými by měl disponovat člověk orientující se v současném světě (s ohledem na budoucnost). Z nového výchovného programu vyplývá způsob, jakým tvořit program, který bude předávat klíčové znalosti a dovednosti příslušné věkové kategorii a bude dostatečně atraktivní, zároveň však neztratí nic ze svých skautských hodnot a principů, jelikož právě tyto hodnoty fungují a jsou nadčasové (Šlehofer, 2016).

Není to ale jen nový výchovný program, který nové tisíciletí přineslo. Úpravou prošel také vzdělávací systém činovnic a činovníků. „*Nikdy ve stoleté historii českého skautingu*

nenabízel systém vzdělávání činovníků tak bohatou a rozmanitou paletu kurzů, lesních škol a dalších vzdělávacích akcí, jakou má Junák v současnosti“ (Šantora, 2012).

Podoba vzdělávání činovnic a činovníků se ukázala po roce 1989 jako nedostačující. Se změnou ideologických přesvědčení, společenských poměrů, trendů ve výchově a vzdělávání tak vznikla nová podoba vzdělávacího systému Junáka. Od počátku hnutí se z úzké skupiny vzdělávacích kurzů dochovala pouze vůdcovská zkouška, která je dodnes považována za základní odbornou kvalifikaci. Změnily se u ní zejména kompetence, které si mají vůdcové osvojit a nároky na složení vůdcovské zkoušky (Šlehofer, 2016).

K vůdcovské zkoušce se v průběhu času nově připojily čekatelské kurzy, rádcovské kurzy, lesní školy, instruktorské kvalifikace a speciální manažerské kurzy sloužící pro rozvoj hospodářských či organizačních dovedností činovníků. Vznikly také další akce různých forem (přednášky, workshopy, setkání) speciálního zaměření (např. mezinárodní spolupráce, komunikace) (Šlehofer, 2016).

V současné době je vzdělávací systém činovníků a činovnic Junáka velmi propracovaný, postihuje všechny dostupné věkové kategorie a funkce. Odbor pro vzdělávání a ústředí Junáka neustále navyšuje množství a kapacitu kurzů kvůli enormnímu zájmu o kvalifikace různého typu (Peroutka, 2024c). Nejvyhledávanějšími kurzy jsou kurzy kvalifikační, především čekatelský a vůdcovský kurz. Roste však také počet zájemců o nekvalifikační kurzy (lesní kurzy, lesní školy). Činovníci si vybírají ze široké škály tematických zaměření, kterého kurzu se zúčastní, sbírají inspiraci a setkávají se s dalšími členy skautského hnutí. Atraktivita těchto kurzů spočívá především v jejich zážitkovém zpracování, je zde také větší prostor pro sdílení nových zkušeností z oblasti současných pedagogických fenoménů (Hlavinka, 2021).

PŘEDSTAVENÍ RÁDCOVSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

3 Rádcovský kurz Survivor

V této kapitole je popsána praktická realizace rádcovského kurzu, který proběhl ve školním roce 2023/2024.

3.1 Náplň rádcovských kurzů dle dostupných metodických materiálů

Doporučené vzdělávací cíle rádcovských kurzů stanovuje *Metodika vzdělávání na rádcovských kurzech* (2024), která obsahuje rovněž kompetenční *Profil rádce a rádkyně* (2024). Metodika uvádí následující vzdělávací oblasti týkající se vzdělávání budoucích rádců a rádkyní: přípravu a organizaci družinové schůzky, metodiku, plánování, osobnost rádce a rádkyně, sebereflexi a zpětnou vazbu, psychologii, bezpečnost při družinové činnosti a zdravotně, komunikaci a myšlenkové základy skautingu.

Zde je výčet kompetencí jednotlivých oblastí, které z metodiky vyplývají a jsou na kurzech rozvíjeny:

- a) příprava a organizace družinové schůzky
 - Účastníci zvládnou sami naplánovat družinovou schůzku pro děti různé věkové kategorie a následně ji zrealizovat.
 - Účastníci ví, jak naplánovat jednodenní výlet pro děti různé věkové kategorie.
- b) metodika
 - Účastníci ví, jaké nástroje skautské výchovy jsou k dispozici.
 - Účastníci ví, jak fungují stezky a odborky a dokážou je zapojit do družinového programu.
 - Účastníci ví, kde najít informace pro práci s metodickými materiály.
- c) plánování
 - Účastníci si uvědomují přibližnou časovou zátěž jednotlivých aktivit, dle toho dokážou odhadnout množství potřebného programu.
 - Účastníci umějí vyhodnotit místo pro realizaci dané aktivity a jsou schopni si zajistit všechno potřebné vybavení.

- Účastníci znají cíl zařazených aktivit, dokážou je propojit s případným symbolickým rámcem dané věkové kategorie.
- d) osobnost rádce a rádkyně
- Účastníci rozumí tomu, co obnáší role rádce a rádkyně.
 - Účastníci rozumí pojmu autorita, umí s ním pracovat, uvědomují si, že jsou mladším dětem příkladem.
 - Účastníci si uvědomují, proč je důležité neustále rozvíjet své znalosti, schopnosti a dovednost a znají způsoby, jak toho docílit.
- e) sebereflexe a zpětná vazba
- Účastníci ví, co je to zpětná vazba, proč je důležitá a jak s ní v družině pracovat.
 - Účastníci jsou schopni poskytnout zpětnou vazbu druhým a zároveň ji od druhých přijmout.
 - Účastníci jsou schopni sebereflexe, dokážou zhodnotit, jak se jim daří naplňovat jednotlivé rádcovské a roverské kompetence.
- f) psychologie
- Účastníci ví, jak funguje družinový systém, jaké role se v něm nacházejí.
 - Účastníci ví, jak řešit konflikty vzniklé v družině a jak jim předcházet.
 - Účastníci si uvědomují, že je třeba do programu zapojit všechny členy družiny, dokážou odhadnout jejich přednosti a nedostatky.
 - Účastníci znají základy vývojové psychologie a prokážou orientaci v aspektech chování jednotlivých věkových kategorií.
- g) bezpečnost při družinové činnosti a zdravotní péče
- Účastníci přemýšlí o bezpečnosti při plánování programu, znají rizika, kterým lze předejít předem, dokážou zajistit prevenci na místě programu.
 - Účastníci ví, kde se v klubovně nachází lékárnička a co je jejím obsahem.
 - Účastníci umí řešit základní krizové situace, znají telefonní čísla krizových linek.
 - Účastníci ovládají základy první pomoci a jsou si vědomi toho, že všechna zranění je nutné hlásit dospělému vedoucímu.
- h) komunikace

- Účastníci dokážou zhodnotit aktuální dění v družině a předat o něm informace vedení oddílu.
 - Účastníci ví, na koho se v případě potřeby mohou neprodleně obrátit.
- i) myšlenkové základy skautingu
- Účastníci chápou myšlenkové základy skautingu, znají alespoň stručnou historii skautského hnutí.

3.2 Plánování kurzu

Plánování rádcovského kurzu Survivor proběhlo na základě metodiky pro pořádání rádcovských kurzů, *Metodiky pro vzdělávání na rádcovských kurzech* (2024). Metodika v souvislosti s pořádáním rádcovského kurzu doporučuje naplánovat nejprve strukturu kurzu, tzn. vybrat formu kurzu (zda se jedná o víkendový či převážně prázdninový kurz), následně určit realizační tým včetně lektorů odpovídajících za vzdělávací části kurzu a v neposlední řadě zajistit personální zabezpečení kurzu.

Následně je vhodné zaměřit se na odborně teoretické (vzdělávací) znalosti, které mají být v kurzu rozvíjeny, dále pak na metodický rámec kurzu. Poslední částí plánování je příprava samotného programu kurzu.

O uskutečnění rádcovského kurzu rozhodla středisková rada na počátku školního roku 2023/2024. Kurz byl pořádán pro koedukovanou družinu nejstarších skautů a skautek (8. a 9. třídy), která vznikla v září roku 2023 spojením dvou dosavadních družin skautek a skautů. Obě družiny již předtím dlouhodobě spolupracovaly na své činnosti, vyrazily společně na výlety i výpravy a sdílely na letním junáckém táboře své programy. Když se v září roku 2023 naskytla možnost spojení těchto družin, nejen vedení, ale i samotní členové, ji uvítali s nadšením.

Družinu čeká v průběhu školního roku 2024/2025 postupný přechod do roverského kmene, kde začnou s vedením družin benjamínků, vlčat či světlušek za pomoci starších roverů, vedoucího družiny a vedoucího oddílu. Ve skautském světě je tento přechod ze statusu dítěte do kategorie vedoucích velkým krokem a je to právě rádcovský kurz, který ho dětem usnadňuje. Kurz slouží mimo jiné i ke stmelení družiny a k prohloubení a osvojení znalostí, schopností a dovedností pro roli rádce či rádkyně skautské družiny. „Kromě

získání nových znalostí a dovedností mají účastníci rádcovských kurzů možnost si vzájemně vyměnit zkušenosti, ze zážitkových programů si pak mohou odnést krásné vzpomínky na celý život“ (Metodika pro vzdělávání na rádcovských kurzech, 2024).

Personální zabezpečení kurzu bylo vzhledem k jeho tematickému rámci a zvoleným zážitkovým aktivitám náročnější z důvodu zajištění technického vybavení a bezpečnosti účastníků. Osoby podílející se na zabezpečení kurzu lze zařadit do následujících kategorií: (i) vedení kurzu, (ii) lektori, (iii) technické zabezpečení a doprovod v rámci venkovních aktivit, (iv) podpůrný personál (zdravotník, kuchyně, doprava, zajištění materiálu). Vzhledem ke kompetencím některých organizátorů se část výše uvedených rolí překrývala.

Vedoucí kurzu tvořila družinová vedoucí, odpovědná především za vedení organizačního týmu a zajišťování ubytování a dopravy, a autorka této práce, odpovědná za vzdělávací rámec akce. Ostatní činovníci podílející se na vedení družiny se stali instruktory odpovědnými za zážitkový program kurzu. Lektory odpovědnými za vzdělávací části kurzu byli členové střediska s absolvovanými vůdcovskými či instruktorskými zkouškami. Na plánování a následné realizaci rádcovského kurzu se podílelo celkem 10 činovníků.

Rádcovský kurz Survivor byl realizován formou víkendových kurzů. Dohromady frekventanti absolvovali tři víkendové výpravy, které byly doplněny o dvě krátká rádcovská setkání v průběhu roku. Dvě kratší setkání proběhla před zahájením prvního z běhů a po ukončení posledního. V rámci prvního byli frekventanti zábavnou formou seznámeni s kurzem a jeho plánovanou podobou a následně v duchu tematického rámce přijati za účastníky. Na druhém setkání účastníci zpracovávali úkol pro budoucí ověření nabytých kompetencí. Pro následné ověření kompetencí bylo vyhrazeno dalších pět samostatných bloků na letním junáckém táboře. Zde se uskutečnilo i oficiální ukončení rádcovského kurzu, které proběhlo prostřednictvím předání dekretů.

Rádcovský kurz Survivor byl složen z částí odborně teoretické (vzdělávací) a zážitkové.

Vzdělávací část kurzu vycházela z jednotlivých oblastí a k nim příslušným kompetencím *Metodiky pro vzdělávání na rádcovských kurzech* (2024). Na základě těchto oblastí a jejich kompetencí bylo vytvořeno celkem šest vzdělávacích bloků. Každý z běhů kurzu pak byl zaměřen na dva konkrétní z nich – první kurz na myšlenkové základy a komunikaci, druhý

na plánování, přípravu a organizaci družinové schůzky, metodiku a bezpečnost a zdravotědu, třetí na osobnost rádce a rádkyně, sebereflexi a zpětnou vazbu a psychologii.

Tab. 1: Vzdělávací bloky jednotlivých běhů

První běh kurzu	Myšlenkové základy skautingu
	Komunikace
Druhý běh kurzu	Plánování
	Příprava a realizace družinové schůzky
	Metodika
	Bezpečnost při družinové činnosti a zdravotěda
Třetí běh kurzu	Osobnost rádce a rádkyně
	Sebereflexe a zpětná vazba
	Psychologie

Zážitková část kurzu byla zasazena do symbolického rámce Survivoru, reality show, která je pravidelně vysílána v televizi a u frekventantů je velmi oblíbená. Hlavním poselstvím tohoto tématu bylo překonání svých fyzických limitů a zlepšení psychické odolnosti. Účastníci prošli různými simulovanými situacemi, které je postavily před náročné úkoly a vyzvaly je k tomu, aby překonali nepohodlí i případný strach.

První běh byl zaměřen na simulované přežití v divočině, kde účastníci museli spolupracovat, plánovat a soupeřit o zdroje pro přežití. Hlavní motivací aktivity bylo zlepšení spolupráce a komunikace v týmu. Druhá část kurzu byla zaměřená na individuální rozvoj účastníků. Hlavním posláním běhu byla snaha objevit své skryté potenciály, využít je pro své či kolektivní dobro, naučit se důvěřovat svým instinktům a schopnostem, a získat tak větší sebestjotu a odvalu pro svou činnost. Poslední víkendový běh kurzu byl zaměřen na emoční stránku účastníků a na individuální a kolektivní zpětnou vazbu.

Posláním běhu bylo uvědomění si svých silných a slabých stránek v různých oborech, ocenění schopností druhých, práce na motivaci sebe samých i ostatních. Účastníci dostali prostor pro sdílení svých zážitků, které získali během kurzu.

Symbolický rámec rádcovského kurzu na téma Survivor poskytl účastníkům jedinečný zážitek a inspiraci k tomu, aby se stali fyzicky silnějšími a psychicky odolnějšími ve svém životě. Jednalo se o ideální téma pro plánování programů osobního růstu a sebepřekonání se.

3.3 Realizace kurzu

První běh kurzu proběhl v listopadu 2023 formou přechodu pohoří Brd. Organizační tým naplánoval třídní trasu vedoucí z Příbrami přes Obecnici k nejvyššímu bodu Brd, Toku, kde účastníci přenocovali v několik set metrů vzdálené chatě Carvánka. Odtud druhý den putovali do kláštera v Zaječově, kde bylo domluvené ubytování a prohlídka kláštera. Poslední den běhu následoval přesun do Hořovic a návrat domů.

Po celou dobu běhu byli frekventanti v souladu s tematickým rámcem rozdělení do dvou kmenů, které proti sobě soupeřily v připravených výzvách o získání vybavení na vaření a surovin pro přípravu jídla. Cílem prvního běhu bylo především stmelení kolektivu, podpora spolupráce mezi členy družiny a ověření tábornických dovedností jednotlivých účastníků.

Na první večer bylo pro frekventanty připraveno krátké povídání o samotných Brdech a jejich minulosti spojené s trampíngem a vojenskými aktivitami pro doplnění kontextu výpravy a místních reálií. Týmy si zároveň připravily večeři ze surovin, které během prvního dne získaly ve výzvách.

Pobyt v klášteře v Zaječově druhý večer pomohl navodit atmosféru pro první vzdělávací blok, Myšlenkové základy skautingu, v jehož rámci byla frekventantům představena historie skautského hnutí a vztahu skautského hnutí k víře. Přednáška byla doplněna o krátkou aktivitu, při které měli účastníci přiřadit fotografie osobností českého i světového skautingu ke krátkým medailónkům o jejich osobním životě a přínosům pro skautskou kulturu.

Druhý vzdělávací blok kurzu byl zaměřený na komunikaci a proběhl prostřednictvím netradiční aktivity. Po celou dobu pochodu měli účastníci přiřazeny role, které museli ve svých kmenech zastávat. Na pokyn vedoucích pak měli za úkol jednotlivou roli předat jinému účastníkovi z týmu, vysvětlit její specifika a zhodnotit aktuální průběh situace. V rámci celého víkendu si tak účastníci vyzkoušeli roli průzkumníka terénu, dopravního specialisty, bankéře, stopaře, fotografa, strážce patrona (maskota družiny) a zdravotníka. Svůj osobní úspěch při plnění role a aktivity druhých účastníci každý večer hodnotili při osobním rozhovoru s vedoucími v tzv. zповědnicích. Jednotlivé zповědnice byly dokonce i zdokumentovány na video a následně byly úryvky z nich použity do závěrečného videa průběhu kurzu. Využití tematického rámce show Survivor a konceptu zповědnic pomohlo odstranit případné komunikační bariéry jednotlivých účastníků a získat jejich upřímná vyjádření.

Druhý běh kurzu proběhl v březnu 2024 na Skautské chatě Krčka v Krčkovicích. Jednalo se o pobytový kurz doplněný výpravami do okolí, což poskytlo větší prostor pro vzdělávací bloky.

V rámci přípravy na další vzdělávací blok zaměřený na bezpečnost byli účastníci kurzu první večer vystaveni simulované krizové situaci. Během hraní společenských her, byli vrženi do situace, v níž zjistili, že jeden z organizátorů kurzu odešel před nějakou dobou do lesa ke studánce a dlouho se nevracel. Poslední zprávy, které o něm máme k dispozici, víme skrze telefonát, kterým kontaktoval jednoho z vedoucích s tím, že je v lese zraněn a má téměř vybitý mobil. Další pokusy o spojení s ním nejsou možné, jelikož telefon je již nedostupný, pravděpodobně vybitý. Účastníci byli následně vyzváni, zda by mohli vyrazit s ostatními organizátory a pomoci jim s hledáním. Všichni souhlasili, a tak se veškeré osazenstvo kurzu vydalo za pomoci vysílaček a baterek ztraceného člena hledat. Ten byl po přibližně 20 minutách jednou z hlídek účastníků nalezen, ošetřen a odveden zpět na chatu. Informace o tom, že situace byla pouhou simulací krizové události obdrželi frekventanti až následující večer v rámci vzdělávacího bloku Bezpečnost při družinové činnosti a zdravotně a dostali možnost o situaci s vedoucími diskutovat.

Hlavním bodem programu byl sobotní výlet na zámek Hrubá skála vzdálený přibližně 6 km od chaty. Po celé trase byli frekventanti opět rozděleni do dvou týmů (stejných jako na

prvním běhu kurzu). Již od počátku cesty si s sebou nesli různá znevýhodnění, která jim měla cestu ztížit. Někteří z frekventantů byli nuceni jít poslepu, jiní mít svázané ruce za zády, mít na sobě oblečení naruby, mít navzájem svázané nohy nebo se na cestu vydali s ponožkami na rukou či s botami nazutými naopak. Po cestě je pak čekaly výzvy různého zaměření (na rychlost, pozornost, paměť, sílu a výdrž), které plnili zástupci jednotlivých týmů na základě svých silných stránek. Každý z účastníků tak dostal prostor přispět svému týmu. Rozhodnutí o tom, kdo z týmu se jaké výzvy zúčastní, probíhalo vždy na základě kolektivní dohody týmu. Po vítězství jednoho z týmů měl celý tým možnost se poradit a určit, jakého znevýhodnění jednoho z členů svého týmu zbaví. Aby rozhodování nebylo tak snadné, některá znevýhodnění (např. nošení batohů všem účastníkům kurzu) byla dokonce předávací, bylo tedy možné předání znevýhodnění protějším týmu. Cílem aktivity bylo motivovat frekventanty k zamyšlení se nad závažností jednotlivých znevýhodnění a jejich dopadem na bezpečnost programu a identifikovat a odstranit ty nejvíce limitující. Na aktivitu navazovala diskuse o průběhu hry a zpětná vazba účastníků i organizátorů na Hrubé skále a po návratu pak samotný vzdělávací blok. Zde se mimo jiné frekventanti na základě svých dotazů dozvěděli i základní informace o zajištění bezpečnosti náročnějších programů, především těch ve vodě, výpravách na řeku, nočních hrách, lezení a airsoftu.

Aktivity druhého vzdělávacího bloku tohoto kurzu na téma Plánování družinové schůzky a metodiky se uskutečnily v neděli dopoledne. Účastníci si v malých skupinkách nejprve zkusili naplánovat část družinové schůzky pro děti libovolné věkové kategorie a poté si ji vyzkoušeli na sobě samých. V průběhu jsme se pak soustředili na různé momenty daného programu a zkoušeli posoudit jeho dílčí aspekty – bezpečnost, délku hry, rozložení sil jednotlivých účastníků, atraktivitu činnosti apod. Zajímavým podnětem byla také změna naplánovaného programu dle věku cílové skupiny. Metodická část se soustředila zejména na představení stezek pro benjamínky, vlčata a světlušky. Skautské stezky a odborky účastníci již znali ze svých schůzek. Na stezkách jsme si ukázali jejich výhody při tvorbě družinového programu a vysvětlili si, jak je vhodně začlenit do oddílové činnosti. Frekventanti byli také seznámeni se symbolickým rámcem daných věkových kategorií a možností práce s ním. Vzdělávací blok byl ukončen sdílením zážitků ze skautských

závodů, dalším z metodických nástrojů skautské výchovy, kterými sami prošli a zhodnocení jejich prospěchu pro družinovou dynamiku.

Poslední běh kurzu se uskutečnil v květnu 2024 na chatě u rybníka Řeka v Krucemburku nedaleko Žďáru nad Sázavou. Nejdůležitější aktivitou tohoto kurzu, jak z hlediska atraktivity, tak i praktického osvojení znalostí o bezpečnosti nabytých během minulého běhu, byl výlet na ferraty poblíž Vírské přehrady, kde si někteří účastníci tuto aktivitu vyzkoušeli vůbec poprvé.

V rámci vzdělávací části běhu proběhly další dva přednáškové bloky. První z nich byl zaměřený na psychologii a vývojovou psychologii. Zahrnoval nejen informace o konkrétních aspektech chování různých věkových kategorií, ale také téma družinového systému, motivace a práce s ní v rámci družinové činnosti. Součástí programu byl i opětovný rozbor metodických materiálů a zhodnocení, nakolik odpovídají příslušným věkovým kompetencím.

Druhý vzdělávací blok na téma osobnosti rádce a rádkyně proběhl velmi neformálně, účastníci se sešli u ohně a společně i s organizátory debatovali, co očekávají od rádcovské a roverské role, jaké jsou jejich obavy, kde vyhledat pomoc při problému v družině a jaké jsou možnosti jejich dalších vzdělávání. Každý z účastníků byl pak vyzván, aby zhodnotil několika větami průběh rádcovského kurzu a v čem vidí jeho největší přínos, co nového se dozvěděl. Jednalo se o pozitivní konstruktivní zpětnou vazbu pro organizátory akce. Mimo jiné se zde účastníci dozvěděli podmínky zakončení rádcovského kurzu na letním táboře.

3.4 Reflexe a zakončení kurzu

Ověření získaných kompetencí frekventantů kurzu proběhlo na letním junáckém táboře na základě předem stanovených kritérií prostřednictvím 2 samostatných částí.

První část byla realizována kolektivně pomocí autentického hodnocení. Frekventanti v průběhu rádcovského kurzu dostali za úkol naplánovat společně celkem 3 družinové programy (90 minut) – program zaměřený na paměť, zručnost a pozornost pro nejmladší benjamínky (5–7 let), sportovní pro vlčata a světlušky (7–11 let) a oddechový, klidový program pro skauty a skauty (11–15 let). Na přípravu programů měli vyhrazený čas na posledním běhu kurzu a také na pravidelných týdenních schůzkách v červnu před táborem.

Jejich úkolem bylo si jednotlivé programy připravit a osobně je zrealizovat v rámci programu letního tábora. Tento styl hodnocení se v našem středisku dlouhodobě osvědčil, motivuje totiž účastníky kurzu a zároveň jim poskytuje jistou odpovědnost, se kterou se učí pracovat. Cílové družiny pro jednotlivé programy byly vybrány tak, aby otestovaly u účastníků znalosti z vývojové psychologie o všech dostupných věkových kategoriích mládeže ve skautingu. Při realizaci programů byl po celou dobu v pozici diváků přítomen organizační tým. Po realizaci jednotlivých programů proběhla kolektivní diskuse a zpětná vazba, která se zaměřila především na atraktivitu programu a jeho vhodnost pro danou věkovou kategorii, personální obsazení a prevenci bezpečnosti na místě programů, komunikaci mezi členy a komunikaci s dětmi, celkovou atmosféru a spolupráci frekventantů.

Program pro nejmladší benjamínky měl být zaměřený na paměť, zručnost a pozornost. Účastníci program naplánovali osvědčeným způsobem, prostřednictvím tzv. obíhací hry, a dokonce jej dokázali zasadit do táborového symbolického rámce etapové hry. Úkolem benjamínek bylo přecházet mezi jednotlivými stanovišti, kde plnili nejrůznější úkoly zaměřené na předepsané dovednosti. Vyzkoušeli si tak zručnost – zatlukání hřebíku, obratnost – zdolání překážkové dráhy s pingpongovým míčkem na lžici a paměť – zapamatování si co nejvíce předmětů, kolem kterých prošli na vyznačené trase. Organizační tým kurzu program zhodnotil jako velice náročný na přípravu, vybavení a personální obsazení a vzhledem k tomu, že se jednalo o první připravovaný program účastníků, zhostili se tohoto úkolu velmi dobře. Benjamínky a jejich vedoucí byli s průběhem programu taktéž spokojeni.

Druhý ze zadaných programů, program pro vlčata a světlušky, měl být zaměřený na sportovní aktivity. Účastníci si pro děti připravili na hřišti sekvenci známých her a jejich řízení se zhostili velmi dobře. Tím, že se do hry aktivně zapojili, šli dětem sami příkladem. Zhruba v polovině děti rozdělili do menších skupin a zrealizovali několik klidných her, aby si děti odpočinuly, než začne další velká hra, vybíjená. Tým organizátorů zhodnotil program jako vydařený, obzvláště pak ocenil změnu dynamiky programu před velkou závěrečnou hrou. Zároveň však bylo účastníkům pro další programy doporučeno dát si pozor na pitný režim při sportovních aktivitách u takto malých dětí.

Posledním realizovaným programem byl oddechový program pro skauty a skautky. Zde účastníci zvolili nejprve organizaci hry Městečko Palermo na přání z řad skautů a skautek a poté se po skupinkách vydali zahrát vybrané společenské, deskové hry (Activity, Dostihy a sázky, Hádej kdo apod.). Tento program organizační tým vyhodnotil jako dobrý, avšak nepřiliš atraktivní pro skauty a skautky, kteří sami program označili za poněkud nudný. V rámci zpětné vazby tak bylo dětem doporučeno několik tipů, které mohou pro příští plánování programu pro tuto věkovou kategorii využít.

Celkové hodnocení všech realizovaných programů bylo velice pozitivní a na účastnících kurzu byla vidět motivace k další činnosti s dětmi.

Druhá část ověřování se skládala z rozhovoru s jednotlivými účastníky kurzu. Jednalo se o individuální rozhovor, u kterého byl vždy přítomen jeden z členů organizačního týmu a jeden účastník kurzu. Cílem rozhovoru bylo předání zpětné vazby účastníkům, kde byly vyzdvíženy jejich úspěchy, přednosti i slabiny v jejich práci na kurzu, včetně doporučení o doplnění znalostí v určitých oborech nebo naopak jejich prohloubení. Součástí zpětné vazby byla i motivace účastníků pro další osobní rozvoj. Nemalým přínosem rozhovoru byla i zpětná vazba od účastníků pro organizační tým.

Celý kurz byl ukončen promítnutím audiovizuálního záznamu shrnujícího celý průběh rádcovského kurzu a oficiálním předáním dekretů.

3.5 Výsledné zhodnocení kurzu

Organizační tým vyhodnotil průběh kurzu a následné ověřování kompetencí kladně. Prostřednictvím přípravy programů na letním junáckém táboře pro družiny benjamínků, vlčat a světlušek, mladších skautů a skautek účastníky byly ověřeny nejdůležitější kompetence, stanovené organizačním týmem při plánování kurzu na základě dostupných metodických materiálů.

Pro plánování a následnou realizaci rádcovského kurzu byla použita oficiální doporučená *Metodika vzdělávání na rádcovských kurzech* (2024). Na základě ověření získaných kompetencí účastníků kurzu realizační tým zhodnotil, že metodika poskytuje vzdělavatelům dostatečnou oporu v plánování a následné realizaci rádcovského kurzu.

Organizační tým by proto s jistotou tento metodický materiál doporučil i ostatním
vzdělávatelům pro pořádání dalších rádcovských kurzů.

Závěr

Tato práce se zabývala problematikou vzdělávání v organizaci Junák – český skaut, z. s. V první části práce, zaměřené na historii skautingu a skautského vzdělávání, byl zpracován přehled základních myšlenkových přístupů k výchově dětí a mládeže, prezentovaných především E. T. Setonem a R. Baden-Powellem, na základě kterých bylo na počátku 20. století skautské hnutí formováno. Práce dále popisuje, jakým způsobem A. B. Svojsík implementoval tyto ideové teze do prostředí vzdělávacího a výchovného procesu skautingu v Česku. Následný vývoj českého skautského hnutí byl ovlivněn turbulentními událostmi 20. století prostřednictvím zákazů činnosti organizace ze strany totalitních režimů, pokusů organizace se těmto zákazům vyhnout či se přizpůsobit i za cenu potlačení vnějších projevů původních ideových záměrů skautingu. Popsána je dále obnova a rozvoj českého skautského hnutí po roce 1989, jeho opětovné začlenění do mezinárodních skautských společenství a vznik samostatných organizací českého a slovenského Junáka.

Práce dále shrnuje aktuální podobu organizace Junák – český skaut, z. s., včetně jeho organizační struktury, členské základny a jejího členění do věkových kategorií s přihlédnutím k vývojové psychologii. Podrobněji jsou popsány oblasti základních myšlenkových principů skautingu, skautské výchovné metody a jejich nástrojů a skautského kompetenčního modelu.

Na tento teoretický úvod, poskytující základní vhled do historie, současnosti a organizace Junáka, navazuje část věnující se vzdělávacímu systému organizace Junák – český skaut, z. s. V této části je popsán podrobný systém kvalifikačního a nekvalifikačního vzdělání a zpracován přehled metodických materiálů pro jednotlivé vzdělávací oblasti. Kapitola je doplněna o historii vzdělávacího vývoje od počátku hnutí do současnosti, která popisuje dopad represí totalitních režimů na skautské hnutí, potlačení základních skautských principů vedoucích k nedostatečné kvalitě vzdělávacích materiálů v klíčových kompetenčních oblastech, zejména v oblastech myšlenkových základů skautingu.

S přihlédnutím k poznatkům z teoretické části práce byla vypracována její praktická část, která je věnována realizaci rádcovského kurzu pro družinu účastníků ve věku 14–15 let. Popsáno je plánování kurzu, při kterém byly využity doporučené metodické materiály pro

pořádání vzdělávacích akcí, stanovení kompetenčního modelu a dílčí aktivity směřující k jeho realizaci. Dále je popsán samotný průběh kurzu včetně dílčích běhů, reflexe a zakončení.

Lze konstatovat, že skautské hnutí v současné době disponuje kvalitním a propracovaným vzdělávacím systémem, který je pravidelně revidován a aktualizován, aby postihl nejnovější trendy nejen v oblasti výchovy a vzdělávání, ale i rozvoje moderních technologií a aktuálního vývoje ve společnosti. V několika provedených revizích se podařilo překonat nedostatky, kterými vzdělávací systém trpěl po obnovení skautingu v roce 1989. Nyní je činovníkům působícím ve skautingu k dispozici celá řada metodických materiálů, jejichž využití usnadňuje přípravu programu pro běžnou činnost základních organizačních jednotek, i realizaci pokročilejších kvalifikačních a nekvalifikačních vzdělávacích programů.

V rámci praktické realizace rádcovského kurzu byly tyto vzdělávací materiály využity. Využití metodiky, která je nesvazující, umožnilo organizátorům kurzu přizpůsobit obsah kurzu potřebám a zvyklostem organizační jednotky. Zároveň by však bylo vhodné pro některé z kompetenčních oblastí doplnit podrobnější materiály k obsahu jednotlivých kompetencí, zejména v oblastech myšlenkových základů skautingu, které jsou ze svého principu abstraktnější a pro účastníky této věkové kategorie obtížněji uchopitelné.

Seznam použitých informačních zdrojů

ADAMCOVÁ, Martina a SÝKOROVÁ, Pavla. *O stezce skautů a skautek pro vedoucí*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2019. ISBN 978-80-7501-137-4.

BOBROVOVÁ, Zuzana. *Rádcovský zápisník*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2013. ISBN 978-80-86825-85-4.

BŘICHÁČEK, Václav. *Poselství skautské výchovy*. Skautské prameny. Liberec: Skauting, 1991. ISBN 80-85421-02-x.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl*. Skautské prameny. Liberec: Skauting, 1996. ISBN 80-85421-04-6.

CVRČEK, Vladimír. *Vedení oddílu*. Vůdcovská zkouška. Praha: Junák, 2000. ISBN 80-86109-39-9.

ČÁKA, Jan. *Junácká symbolika*. 2. vyd. Praha: Merkur, 1990. ISBN 80-7032-876-2.

DVOŘÁK, Roman. *Organizace a právo*. Vůdcovská zkouška. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 1999. ISBN 80-86109-30-5.

Historie skautingu: cestou k pramenům. Vůdcovská zkouška. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 1999. ISBN 80-86109-27-5.

KLÍMA, Michal. *Skautská pátrání po tom, jak u nás vládli komunisté*. Praha: Člověk v tísni, 2021. ISBN 978-80-7591-052-3.

KRŠKO, Jan et al. *Český tramping v časech formování a rozmachu*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6.

NAGY, László. *250 miliónů skautů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 1999. ISBN 80-86109-23-2

NOSEK-WINDY, Václav. *Cestou k pramenům: historie skautingu v obrazech*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, [2006]. ISBN 80-86825-14-0.

PETŘÍK, Jaroslav et al. *Průvodce skautskou výchovou: metodika pro výchovné zpravodajky a zpravodaje*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2022. ISBN 978-80-7501-164-0.

Skauting. Skautské prameny. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-16-x.

Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek: metodika ke stezce vlčat a světlušek. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2015. ISBN 978-80-7501-075-9.

SVOBODA, Milan. *Hledání zaváté stezky – z historie českého skautingu*. Praha: Leprez, 1994. ISBN 80-900821-8-1.

SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Základy junáctví*. 3., nezm. vyd. podle 1. vyd. v r. 1912. Praha: Merkur, 1991. ISBN 80-7032-001-x.

SÝKOROVÁ, Pavla. *Skautské odborky*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2017. ISBN 978-80-7501-105-3.

ŠANTORA, Roman. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák – TDC, 2012. ISBN 978-80-86825-72-4.

ŠANTORA, Roman (ed.). *Skautský oddíl: 2. a 5. pražský oddíl Junáka – Jaroslav Foglar a Jaroslav Novák: 1913-2013*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2014. ISBN 978-80-7501-059-9.

VÍTEK Tomáš. *Čekatelská zkouška*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-100-8.

ZAJÍC, Jiří. *Příběhy ke skautskému slibu a zákonu*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2017. ISBN 9788075011176.

ZAPLETAL, Miloš. *Rádce skautské družiny*. Skautské prameny. Praha: Junácká edice, 1991. ISBN 80-85421-00-3.

ADAMOVIČ, Martina. *METODIKA, Nástroje skautské výchovy*. Online. 2018 Dostupné z: https://clkseals.skauting.cz/wp-content/uploads/2018/08/Skripta_metodika-n%C3%A1stroje.pdf. [cit. 2024-06-10].

BAŠOVÁ, Petra. Rodinný skauting. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/kmen-dospelych-a-rodinny-skauting/rodinny-skauting>. [cit. 2024-06-20].

FIEDLER, David et al. Metodika vzdělávání rádcovských kurzů. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautky-skauti/vedu-skautky-a-skauty>. [cit. 2024-04-12].

HANYKOVÁ, Martina. Elixír. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/celostatni-vzdelavaci-akce/elixir>. [cit. 2024-06-10].

HLAVINKA, Filip. Skautské vzdělávání 2022. Online. 2021. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/kapacity-skautskeho-vzdelavani>. [cit. 2024-04-12]

HLAVINKA, Filip. Směrnice ke kurzům střediskového minima. Online. 2021. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/smernice/vzdelavani/smernice-ke-kurzum-strediskoveho-minima>. [cit. 2024-06-10].

HUBÁČKOVÁ, Anna. V čem nás může inspirovat výchovná metoda WAGGGS. Online. 2016. Dostupné z: <https://casopis.skauting.cz/v-cem-nas-muze-inspirovat-vychovna-metoda-waggs-1786>. [cit. 2024-04-12].

CHMELÁŘ Jan, PEŘINA Ondřej. Organizační struktura. Online. 2023. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/organizace/organizacni-struktura> [cit. 2024-04-12].

MUSILOVÁ, Markéta. Základy roverského programu. Online. 2024a. Dostupné: <https://krizovatka.skaut.cz/roveri-rangers/vedu-rovery-a-rangers>. [cit. 2024-06-10].

MUSILOVÁ, Markéta. Sejdeme se na pěšince. Online. 2024b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/benjaminci/vedu-benjaminky/2021-04/sejdeme-se-na-pesince>. [cit. 2024-06-10].

MUSILOVÁ, Markéta. Družina. Online. 2022. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda/2021-04/druzina>. [cit. 2024-05-13].

PEROUTKA, Michal. Typické vzdělávací dráhy. Online. 2024a. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/typicke-vzdelavaci-drahy>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Ústřední lesní škola. Online. 2024b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/pro-vzdelavatele/ustredni-lesni-skola>. [cit. 2024-13-5].

PEROUTKA, Michal. Kapacity skautského vzdělávání. Online. 2024c. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/kapacity-skautskeho-vzdelavani>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Čekatelská zkouška (ČZ). Online. 2023a. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/cekatelska-zkouska-cz>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Vůdcovská zkouška (VZ). Online. 2023b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/vudcovska-zkouska-vz>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Zkouška pro vedení klubu dospělých (ZVKD). Online. 2023c. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/zkouska-pro-vedeni-klubu-dospelych-zvkd>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Zkouška vodáckého minima (ZVM). Online. 2023d. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/zkouska-vodackeho-minima-zvm>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Kapitánská zkouška (KZ). Online. 2023e. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/kapitanska-zkouska-kz>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Střediskové minimum (SM). Online. 2023f. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/strediskove-minimum>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Instruktorská kvalifikace (IK). Online. 2023g. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/instruktorska-kvalifikace-ik>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Lesní kurz (LK). Online. 2022a. Dostupný z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/nekvalifikacni-vzdelavaci-akce/2021-03/lesni-kurz-lk>. [cit. 2024-04-12].

PEROUTKA, Michal. Lesní škola (LŠ). Online. 2022b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/nekvalifikacni-vzdelavaci-akce/2021-03/lesni-skola-ls>. [cit. 2024-04-12].

PETŘÍK, Jaroslav. Odborné činovnícké kvalifikace (OČK). Online. 2023. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/pro-vzdelavatele/chci-poradat-vzdelavaci-akci/potrebuji-ziskat-vzdelavatelskou-kvalifikaci/odborne-cinovnicke-kvalifikace-ock>. [cit. 2024-04-12].

PETŘÍK, Jaroslav. Setkání výchovných zpravodajů (SeVýZ). Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/celostatni-vzdelavaci-akce/setkani-pro-vychove-zpravodaje-se-vyz>. [cit. 2024-05-13].

Profil rádce a rádkyně. In: Metodika vzdělávání rádcovských kurzů. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautky-skauti/vedu-skautky-a-skauty>. [cit. 2024-06-10].

Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/rady/rad-pro-vzdelavani-cinovnic-a-cinovniku>. [cit. 2024-06-10].

Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků. Online. 2021. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/rady/rad-pro-vzdelavani-cinovnic-a-cinovniku/2019-09>. [cit. 2024-06-10].

Skaut.cz. Český skauting roste nejrychleji v Evropě, skautů a skautek je již přes 70 tisíc. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/cesky-skauting-roste-nejrychleji-v-evrope-skautu-a-skautek-je-jiz-pres-70-tisic/>. [cit. 2024-05-13].

Skaut.cz. Skauti neustále inovují svůj program. Online. 2016. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauti-neustale-inovuji-svuj-program/> [cit. 2024-05-13].

Skautský kompetenční model. In: Řád pro vzdělávání činovnic a činovníků. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/rady/rad-pro-vzdelavani-cinovnic-a-cinovniku>. Příloha A. [cit. 2024-06-10].

SLAVÍKOVÁ, Kateřina. HelpDesk. Online. 2024. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/celostatni-vzdelavaci-akce/help-desk>. [cit. 2024-05-13].

Stanovy spolku. Online. 2022. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta>. [cit. 2024-06-10].

SÝKOROVÁ, Pavla. Vedu skauty a skautky. Online. 2024a. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/skautky-skauti/vedu-skautky-a-skauty>. [cit. 2024-06-10].

SÝKOROVÁ, Pavla. Závod vlčat a světlušek (ZVaS). Online. 2024b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/svetlusky-zabicky-vlcata/akce-pro-svetlusky-a-vlcata>. [cit. 2024-05-13].

SÝKOROVÁ, Pavla. Vedu benjamínky. Online. 2023a. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/benjaminci/vedu-benjaminky>. [cit. 2024-06-10].

SÝKOROVÁ, Pavla. Vedu světlušky, vlčata a žabičky. Online. 2023b. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/svetlusky-zabicky-vlcata/vedu-svetlusky-vlcata-a-zabicky> [cit. 2024-06-10].

SÝKOROVÁ, Pavla. Poradní skála. Online. 2023c. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/celostatni-vzdelavaci-akce/poradni-skala>. [cit. 2024-06-10].